

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Eripedagoogika ja logopeedia õppekava

Anette Marilin Villand
Rachel Smit
LASTEAIA ERIPEDAGOOGIDE JA ÕPETAJATE KOOSTÖINE ÕPETAMINE RÜHMAS,
KUHU ON KAASATUD ERIVAJADUSTEGA LAPS(ED)
Magistritöö

Juhendaja: lektor Pille Häidkind, PhD

Tartu 2025

Resümee

Lasteaia eripedagoogide ja õpetajate koostöine õpetamine rühmas, kuhu on kaasatud erivajadustega laps(ed)

Eesti alushariduse kontekstis ei ole varasemalt uuritud koostöise õpetamise rakendamist ega pedagoogide valmisolekut selleks. Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada lasteaia töötavate rühmaõpetajate ja eripedagoogide kogemused ning arvamused koostöise õpetamise rakendamise kohta rühmades, kuhu on kaasatud erivajadustega laps(ed) ning võrrelda sihtgruppides saadud tulemusi. Küsitluses osales 44 õpetajat ja 33 eripedagoogi. Tulemustest selgus, et 67% eripedagoogidest ja 64% õpetajatest on igapäevatoos koostöise õpetamisega kokku puutunud. Populaarseimaks koostöiseks partneriks oli olnud rühmaõpetaja. Järgmisel õppeaastal on eripedagoogid enam valmis koostöist õpetamist alutama kui õpetajad. Seda takistab 66% vastajate hinnangul kõige enam pedagoogide liiga erinev arusaam kvaliteetsest haridusest.

Märksõnad: *koostöine õpetamine, alusharidus, erivajadustega laps, lasteaiaõpetaja, eripedagoog*

Abstract

Collaborative Teaching between Special Educators and Teachers in Kindergarten Groups Including Children with Special Educational Needs

Until now, no research has been conducted about collaborative teaching and teachers readiness in Estonian early childhood education. The aim of this master's thesis was to explore the experiences and perspectives of kindergarten and special education teachers regarding the implementation of collaborative teaching in groups including children with special educational needs and to compare both groups' results. The survey included 44 teachers and 33 special educators. The results revealed that 67% of special educators and 64% of teachers have applied collaborative teaching in their daily work. The most popular collaborative partner for both groups was kindergarten teacher. Special educators demonstrate greater ambition to initiate collaborative teaching than teachers. According to 66% of respondents, the main obstacle to collaborative teaching is the teachers' too different understanding of quality education.

Keywords: *collaborative teaching, early childhood education, children with special educational needs, kindergarten teacher, special educator*

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	2
Sissejuhatus.....	4
Teoreetiline ülevaade.....	5
Kaasav (alus)haridus.....	5
Erivajadustega laste toetamine alushariduses.....	5
Koostöine õpetamine.....	7
Koostöise õpetamise tunnused ja mudelid.....	9
Koostöine õpetamine üldhariduses.....	10
Koostöine õpetamine alushariduses.....	12
Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused.....	15
Metoodika.....	16
Valim.....	16
Andmekogumine.....	17
Andmeanalüüs.....	18
Tulemused.....	19
Kogemused koostöise õpetamisega.....	19
Koostöise õpetamise kasutegurid.....	20
Koostöise õpetamise takistused.....	22
Valmisolek koostöiseks õpetamiseks.....	24
Arutelu.....	26
Autorsuse kinnitus.....	31
Kasutatud kirjandus.....	32
Lisad.....	36
Lisa 1. Õpetajate küsimustik.....	36
Lisa 2. Eripedagoogide küsimustik.....	42
Lisa 3. Pöördumine vastajate leidmiseks.....	47
Lisa 4. Lahendused takistavate tegurite ületamiseks.....	48
Lisa 5. Lisatähelepanekud seoses koostöise õpetamisega.....	52

Sissejuhatus

Alates 2010. aastast on Eesti hariduskorralduse üheks oluliseks põhimõtteks kaasav haridus, mille kohaselt on kõikidel inimestel õigus saada kvaliteetset haridust (Euroopa Komisjon, 2020; Haridus- ja Noorteamet (s.a); Leijen, 2024; Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus, 2010). Alushariduses on kaasamise põhimõtteid rakendatud juba alates 1999. aastast sobitusrühmade näol, kus lisaks teistele kuuluvad rühma koosseisu ka erivajadustega lapsed (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999). Eestis on üha kasvanud erivajadustega laste hulk ning lähtuvalt kaasava hariduse põhimõtetest omandavad paljud neist haridust tavarühmades (Silm, Lepp, Kivirand, Leijen, Pedaste, Nelis, Rikanson, Sild, & Kutti, 2024). Muutused hariduskorralduses on teinud keerulisemaks ka õpetajate töö. Ükski õpetaja ega ka tugispetsialist ei suuda tulla ainuisikuliselt toime kõigi ette tulevate väljakutsete lahendamisega (Dettmer, Knackendoffel, & Thurston, 2018; Kivirand, Šuman, & Nelis, 2024). Oluline on nende laste toetamisel õpetaja ja tugispetsialisti vaheline koostöö, et õpetamise protsess oleks efektiivne.

Ka 2024. aasta lõpus vastu võetud uues alusharidusseaduses (2024) on välja toodud õpetajate, tugispetsialistide ja muu lastega töötava personali ühiselt tegutsemise vajadus laste individuaalse arengu toetamiseks vajaliku õppe ja toe pakkumisel. Sellega ühtivad hästi koostöise õpetamise põhimõtted, mille kohaselt kaks või enam lähedase kvalifikatsiooniga professionaali teevad õppijate grupi õpetamisel ühiselt otsuseid saavutamaks jagatud eesmärged (Cook & Friend, 1995; Friend & Cook, 2014).

Varasemad uuringud on keskendunud koolitasandil koostöise õpetamise rakendamise uurimisele. Nii õpetajad kui ka eripedagoogid on koolitasandil näinud koostöise õpetamise rakendamisel positiivset mõju kõigile protsessis osalevatele osapooletele - nii õpilastele, õpetajatele kui ka eripedagoogidele (Bešić, Paleczek, Krammer, & Gasteiger-Klicpera, 2016). Seega võiks ka lasteaias olla tuge vajavate laste efektiivsema toetamise üheks võimaluseks koostöise õpetamise rakendamine.

Teoreetiline ülevaade

Kaasav (alus)haridus

Kaasava hariduse mõistel on mitmeid erinevaid tähendusi, kuid kõige üldisemalt tähendab see, et kõikidel inimestel on õigus saada kvaliteetset haridust ning olla sotsiaalselt kaasatud (Leijen, 2024). Kaasava hariduse põhimõtete rakendamise näol on tegemist suure haridusalase muudatusega, mis on mitmete Euroopa riikide jaoks olnud katsumus. Sellega on seotud erisugused arvamused ning aastate pikkuste tavade muutmine mõjutab tugevalt ka haridusvaldkonna osapoolte läbisaamist. Seejuures püsib aga tähtis roll positiivsetel hoiakutel, mille võtmeisikuteks on eelkõige õpetajad (Arcidiacono & Baucal, 2020).

Eesti Vabariigi põhiseaduse (1992) järgi on igaühel õigus haridusele, seejuures täpsemalt alushariduse eest vastutavad Eestis vanemad või neid asendavad isikud ning nende soovil on see vastutus jagatud koolieelse lasteasutusega, selle töötajatega (Eesti Vabariigi haridusseadus, 1992; Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Vanema sooviavalduse järgselt on kohalik omavalitsus kohustatud võimaldama 1,5-3 aasta ja 3-7 aasta vanustele lastele kohta vastavalt elukohajärgses lastehoius või -aias, kus pakutakse kaasava hariduse põhimõtetel ning lapse individuaalsetel vajadustel põhinevat õpet ja tuge (Alushariduse seadus, 2024).

Eestis oli 2022/2023. õppeaasta seisuga alushariduse ealisi lapsi 68983, kellest 21597 ehk 31,3% vajasisid haridusteel toimetulekuks lisatuge (Silm *et al.*, 2024). “Kaasava hariduskorralduse tõhusus üldhariduses 2023” uuringu lõppraportist (Silm *et al.*, 2024) tuleb välja, et kõige rohkem on alushariduses EHIS-es erivajadusi märgitud 5- ja 6-aastastel lastel. Esiplaanil on kõneravi vajadus, palju on eesti keelest erineva koduse keelega täiendavat tuge vajavaid lapsi ning kõnepuude või- häirega lapsi. Samuti on arvestatav osakaal (umbes 18%) muudel erivajadustel, mis on täpsustamata. Oletuslikult pakuvad raporti autorid välja, et selle kategooria sisse kuuluvad käitumisraskustega ja aktiivsuse ning tähelepanu häiretega lapsed, kuna EHISes puudub võimalus nende märkimiseks. Alushariduses viibivate laste üldarv on ajavahemikus 2015-2022 kahanenud, kuid erivajadustega laste arv on suurenenud ning paljud erivajadustega lastest õpivad tavarühmades. Selline olukord loob vajaduse tõhusa ja süsteemse toe pakkumiseks, et kõigil oleks võimalik õppimisel oma individuaalsetest vajadustest ja arengulistest eripäradest lähtuvat tuge saada.

Erivajadustega laste toetamine alushariduses

Kuni 2025. a. septembrini kehtiva koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) järgi on erivajadustega lapsi võimalik eakaaslaste hulka kaasata tavarühmades ja sobitusrühmades,

seejuures sobitusrühmades on laste piirarv iga erivajadustega lapse kohta kahe võrra väiksem. Lisaks pakutakse vajadusel neile lastele logopeedi, eripedagoogi või muu spetsialisti teenust. Erivajadustega lastele on loodud järgmised erirühmad: kehapuudega laste rühm, tasandusrühm, arendusrühm, meelega laste rühm, liitpuudega laste rühm, pervasiivsete arenguhäiretega laste rühm.

Septembris 2025 kehtima hakkava alushariduse seaduse (2024) kohaselt jaguneb lasteaia käivatele lastele, kelle arengus esinevad eripärad, millest tulenevalt ilmneb mahajäämus õppe- ja kasvatustöö eesmärkide saavutamisel, pakutav tugi kolmeks: üld-, tõhustatud- ja eritugi. Üldist tuge on lasteaial võimalik rakendada toe vajaduse kindlaksmääramise hetkest alates. Üldise toe raames on võimalus pakkuda lapsele lisajuhendamist, tugispetsialisti teenust, individuaalset või allrühma õpet. Juhul, kui üldisest toest ei piisa, suunatakse vanem koolivälise nõustamismeeskonna poole tõhustatud- või eritoe vajaduse väljaselgitamiseks.

Tõhustatud tuge saab rakendada koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ja vanema nõusolekul lapsele, kes tulenevalt arengulistest erisustest vajab vähemalt ühe tugispetsialisti teenust; kas spetsiifilist õppe- ja kasvatustegevuse korraldust, keskkonda, meetodikat või vahendeid. Tõhustatud toe vajadusega lapsed suudavad õppida kuni 12 lapselises rühmas. Eritoe puhul vajab laps oma arenguliste erisuste tõttu kahe või enama tugispetsialisti teenust, ulatuslikke kohandusi õppe- ja kasvatustegevuses ning pidevat individuaalset tuge või õpet kuni 6 lapselises rühmas. Kui tõhustatud või eritoeaga laps õpib tavarühmas, on selle rühma piirarv ühe erivajadustega lapse kohta kahe võrra väiksem ning rühma õpetajal on vajalikud eripedagoogilised kompetentsid (Alusharidusseadus, 2024).

Tugisüsteemi lasteaia hakkab juhtima direktori poolt määratud tugiteenuste koordineerija, kes juhul, kui õpetaja poolt rühmas pakutavatest kohandustest ei ole piisavalt abi ehk lapsel ilmneb vajadus saada lisatuge, avab lapse kohta individuaalse arengu jälgimise kaardi. Tugiteenuste koordineerija toetab nii lapsevanemaid kui ka õpetajaid, tagades sellega efektiivse töö lapse õpetamisel ja arengu toetamisel lasteaias (Alusharidusseadus, 2024).

Suurenenud erivajadustega laste hulga tõttu alushariduses on õpetaja töö varasema ajaga võrreldes keerulisem ja väga mitmekülgne. Õpetaja peab õppetööd planeerides ning läbi viies arvestama kõikide osalejate ja nende erisustega, kasutades seejuures täiendavaid strateegiaid, et aidata lastel saavutada häid tulemusi nii akadeemiliselt kui ka sotsiaalselt (Kivirand *et al.*, 2024; Nelis & Pedaste, 2020). Haridustöötajatele antakse järjest rohkem uusi ja keerulisemaid kohustusi, kuid kohustuste hulga suurenemisel on vähetõenäoline, et õpetaja või spetsialist on spetsialiseerunud igale valdkonnale piisavalt, et nad tunneks end kindlalt

ning suudaks lahendada kõiki ette tulevaid väljakutseid (Dettmer *et al.*, 2018).

Seega muutub soovitatavate eesmärkide saavutamisel järjest olulisemaks õpetaja ja spetsialisti partneritena tegutsemine, tulemaks toime laste iseärasustega (Friend & Bursuck, 2012; Richards, Lawless, Sabelski, & Arnold, 2016). Üksteise toetamise ja koos tegutsemise vajadusele viitavad ka õpetaja (tase 6, 2025) ja eripedagoogi (tase 7, 2024) kutsestandardites esitatud kompetentsid, milles esineb nii kattuvaid kui ka selgelt erinevaid ülesandeid. Mõlema, nii õpetaja (Kutsestandard. Õpetaja..., 2025) kui ka eripedagoogi (Kutsestandard. Eripedagoog..., 2024), ülesandeks on tuge vajava õppija märkamine ja tema oskuste taseme hindamine. Eripedagoog viib õpetaja pöördumisel läbi põhjalikuma hindamise lapse arengutaset arvestades ning annab analüüsimise järel soovitusi õpikeskkonna ja eripedagoogilise toe osas, toetamaks lapse toimetulekut. Probleemide tekkimisel on eripedagoog õpetaja jaoks olemas, juhendades teda nii erivajaduste märkamisel, probleemide väljaselgitamisel kui ka õppetegevuste kohandamisel ja vahendite valimisel. Tugispetsialistide poolse nõustamise kasutamise võimaluse olulisus lasteaiaõpetajate jaoks on kinnitust saanud ka varasemates uuringutes (Burm, 2022; Kübar & Mändul, 2024; Toht, 2023). Õppetegevuste läbiviimisel täiendab eripedagoog õpetajat eelkõige erimetoodikate rakendamisel laste arenguliste erisuste toetamisel, samal ajal kui õpetaja omab täpsemat ülevaadet õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade alastest teemadest (Kutsestandard. Eripedagoog..., 2024; Kutsestandard. Õpetaja..., 2025).

Meeskonnatöö kohustus lapse arengu toetamisel on välja toodud ka Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) ning lasteaias vastutab selle toimimise eest praegu direktor. Õppimiskasused ja nendega sageli kombineeruvad käitumis- ja tähelepanuhäired vajavad haridusasutuses oskuslikku ja järjepidevat toetust. Seejuures on lasteaiaõpetajad aga väljendanud ebakindlust enda teadmiste suhtes töös erivajadustega lastega, soovides saada tugispetsialistidelt tehtule tagasisidet (Burm, 2022; Toht 2023). Võimalike probleemide ennetamine ja leevendamine eeldab seega lapsega tegelevate õpetajate ja tugispetsialistide poolt meeskonnatööd (Lea, 2016). Tugispetsialistide kaasamist õppetöösse nende laste toetamisel peavad oluliseks ka nii lasteaiaõpetajad kui ka tugispetsialistid (Kübar & Mändul, 2024).

Koostõine õpetamine

Kaasava hariduse kontekstis on efektiivse koostõisuse rakendamise vajadus erivajadustega laste seisukohalt suurem kui kunagi varem. Koostöö (ingl *cooperation*) ja koostõisus (ingl

collaboration) on kaks mõistet, millega vahet tegemisel on nii ühiskonnal kui ka kitsamalt pedagoogilisel personalil veel keeruline.

Koostöö on enamasti lühiajaline ning struktureeritud tegevus (Friend & Bursuck, 2012; Slabina, 2017). Ülesanded antakse pigem väljastpoolt ning need jaotatakse omavahel ära, peale mida täidetakse oma osa individuaalselt ning hiljem pannakse tulemused kokku. Hariduse kontekstis tehakse kolleegidega koostööd sagedasti näiteks ainekavade väljatöötamisel, dokumentatsioonide täitmisel, õppevahendite ja materjalide vahetamisel, koosolekutel (sh ümarlauad, vestlusringid) ning ürituste planeerimisel ja nende läbiviimisel (Slabina, 2017; Sukamägi, 2019; Sõukand, 2017).

Seevastu koostöisust võib defineerida kui professionaalset koostöö tegemist, mille raames näiteks kaks oma eriala spetsialisti tegutsevad koos ühiste eesmärkide saavutamiseks. Ühtlasi eeldab see ka eelnevat planeerimist, mistõttu võib selle rakendamine jääda ajanappuse taha võrreldes klassikalise koostööga (OECD, 2020; Sukamägi, 2019). Koostöisus baseerub eelkõige võrdsusel, jagatud vastutusel nii otsuste langetamisel kui ka saavutatavate tulemuste osas, jagatud ressurssidel, usaldusel ja austusel (Cook & Friend, 2010; Friend & Bursuck, 2012; Friend & Cook, 2014). Koostöine õpetamine tähendab, et eesmärgile suunatud õppe- ja kasvatustöö protsessis osalevad kaks lähedase kvalifikatsiooniga spetsialisti (nt õpetaja ja õpetaja, õpetaja ja tugispetsialist jne), kes esmalt planeerivad, seejärel õpetavad ja lõpuks hindavad, analüüsivad õpetamist ühiselt (Richards *et al.*, 2016). Koos tegutsemine ei piirdu seega üksikutes osaetappides panustamisega, vaid oluline on ühtse meeskonnana liikuda algusest lõpuni.

Hetkel koolides kehtiv tugispetsialistide teenuse kirjeldus ja teenuse rakendamise kord (2018, § 2) sätestab, et tugispetsialist “nõustab ja toetab õpetajat õpilase õppe- ja arendustegevuste planeerimisel ning läbiviimisel, õpilasele sobiva õppemetoodika ja õppevormi leidmisel, sobilike õppematerjalide, abivahendite valimisel ja kohandamisel ning individuaalse õppe korralduse kava või õppekava koostamisel; toetab ja suunab õpilast esile kerkinud probleemide lahendamisel ning kavandab ja viib läbi õpilase erivajadusest tulenevalt sekkumisi ning õpilase arengut, toimetulekut ja sotsiaalset tegevusvõimet toetavaid tegevusi individuaalselt või rühmas ning hindab rakendatud meetmete tulemuslikkust”. Seoses määruse rakendamisega edaspidi ka lasteaedades on selles kavandatud täiendus, et “teenust osutatakse klassi- või rühmaruumis, välja arvatud, kui teenuse osutamiseks on vajalik õppija eraldamine oma rühmast või klassist ja eakaaslastest.” (Haridus- ja Teadusministeerium, 2025, §5 p 8)

Koostöise õpetamise tunnused ja mudelid

Koostöine õpetamine on üks võimalus, kuidas muutavas ühiskonnas vastu tulla erinevate õppijate vajadustele nii klassi- kui ka rühmaruumis. Koostöisust kui protsessi defineerib just see, kuidas selles osalevad inimesed koostööd teevad. Koostöisusele omaste tunnustena tuuakse välja järgmised punktid:

- Vabatahtlikkus. Edukaks toimimiseks on vajalik isiklik soov ja motivatsioon protsessis osaleda. Sunniviisiliselt ei ole võimalik koostöist õpetamist praktiseerida;
- Võrdsus. Protsessis osalejad peavad uskuma, et kõigi panust hinnatakse võrdselt. Iga osaleja oskused, tähelepanekud ja panus on vajalikud koostöise õpetamise toimimiseks. Mitme erineva oma ala spetsialisti teadmiste ühendamine on see, mis muudab koostöisuse efektiivseks;
- Jagatud eesmärgid. Mõlemad pedagoogid peavad seatud eesmärgid ja sihte üheselt mõistma ja tõlgendama. Tekkinud erimeelsused tuleb lahendada ning läbi rääkida enne, kui on võimalik protsessiga edasi minna;
- Jagatud vastutus otsuste tegemisel. Ülesanded jagatakse küll erinevate osapoolte vahel ära, kuid otsused langetatakse üheskoos. Osapooled on teadlikud kummagi poole kohustustest ning on sellega nõus;
- Jagatud vastutus tulemuste ees. Nii nagu langetatakse otsuseid ühiselt, vastutatakse võrdselt ka nende otsuste tagajärgede ehk tulemuste eest, olgu need positiivsed või negatiivsed;
- Jagatud vahendid. Iga koostöises õpetamises osalev pedagoog panustab vastavalt enda erialaseid teadmisi arvesse võttes. Nendeks vahenditeks võivad olla näiteks aeg, teadmised, ruum, materjalid jms;
- Protsessis arenev. Koostöisuse aluseks on ühine otsuste langetamine, usaldus ja austus. Kuigi need on olulised komponendid alustamiseks, muutuvad need omadused koostöisele suhtele aja ja kogemusega järjest omasemaks. Kogenud koostöisuse praktiseerijad tunnevad ennast piisavalt kindlalt, jagamaks üksteisele ka konstruktiivset kriitikat. (Friend & Bursuck, 2012; Richards *et al.*, 2016)

Kõike eelnevat arvesse võttes, sõltub koostöise õpetamise olemus paljuski ka haridusasutuse sisesest kultuurist, võimalustest ning õppijate vajadustest (Bahr, Whiting & Charlton, 2024). McLeaskey jt (2022) on välja toonud, et efektiivse ja eesmärgipärase koostöise õpetamise toimimiseks on oluline asutuse sisene direktsiooni toetus, kelle ülesandeks on edendada kollektiivset pühendumust koostöisele õpetamisele; võimaldada

professionaalseid õpikogemusi koostöiste oskuste parendamiseks; luua töögraafikud, mis võimaldavad spetsialistidel koostöist õpetamist läbi viia. Vajalike tingimuste olemasolul suurendab õpetajate ja eripedagoogide vaheline koostöisus ka õpilaste õpiedukust. Koostöisus võimaldab jagada erinevaid kogemusi ja vaatenurki õpilaste õppimise ja heaolu eest vastutavate spetsialistide vahel. Nii on kõigil protsessis osalejatel põhjalikum arusaam õpilaste vajadustest ning saadud teadmisi kasutatakse edasiste õppetegevuste efektiivsemaks planeerimiseks ja läbiviimiseks (McLeaskey *et al.*, 2022).

Cook ja Friend (2010) on eristanud kuute koostöise õpetamise mudelit:

1. Üks õpetab ja teine vaatleb (inglise keeles *one teach, one observe*). Ühel pedagoogil on juhtiv roll ja teise eesmärgiks on koguda õpilase või keskkonna kohta infot, et teha edasisi otsuseid lapse õpetamise ja toetamise kohta.
2. Üks õpetab ja teine assisteerib (*one teach, one assist*) Üks pedagoog juhib tööd ja teine toetab õpilasi individuaalselt.
3. Õpetamine õpijaamades (*station teaching*) Pedagoogidel on võrdne vastutus materjali planeerimisel, kuid igal ühel on ka eraldi konkreetne vastutusala, mille edastamise eest ta vastutab. Õpetatav materjal on pedagoogide vahel jagatud ning õpilased võivad ka iseseisvalt ülesannete kallal tegutseda.
4. Paralleelne õpetamine (*parallel teaching*) Klass on jaotatud kaheks grupiks ning pedagoogidel püsib jagatud vastus. Kumbki pedagoog edastab õpilaste grupile sama materjali.
5. Allrühma ja põhirühma õpetamine (*alternative teaching*) Üks pedagoog õpetab suuremat ja teine väiksemat rühma õpilasi. See annab hea võimaluse õpilaste vajadustest lähtuvalt teemat ette õpetada või vastupidiselt meeldetuletada.
6. Õpetamine meeskonnana (*team teaching*) Mõlemad pedagoogid vastutavad võrdselt ning õpetavad samaaegselt. Pedagoogid vahetavad rolle diskussiooni juhtimisel, samal ajal võib teine pedagoog teha märkmeid või näitlikustada räägitavat.

Koostöine õpetamine üldhariduses

Koostöise õpetamise rakendamist, selle tulemuslikkust, takistavaid tegureid ning suhtumist nende mudelite rakendamisse on mujal maailmas kooli kontekstis uuritud üsna laialdaselt.

Damore'i ja Murray (2009) uurisid Chicagos õpetajate ja eripedagoogide arusaamu koostöisest õpetamist lasteaed-põhikooli tasemel. Uuringus osales kokku 118 pedagoogilise väljaõppega töötajat 20-st erinevast lasteaed-põhikoolist, kellest 74 oli õpetajad, 28 eripedagoogid ja 15 muu ametinimetusega töötajat. Uuringu raames läbi viidud küsitlusest tuli

välja, et 97% osalenud eripedagoogidest ja 93% õpetajatest leidsid, et nende koolis rakendatakse mõnda koostöise õpetamise mudelit. Nii uuringus osalenud eripedagoogid kui ka õpetajad pidasid koostöise õpetamise rakendamisel oluliseks positiivset suhtumist ja omavahelist kommunikatsiooni. Koostöise õpetamise tulemuslikkuse tagamisel hindasid eripedagoogid õpetajatest kõrgemalt professionaalse arengu, jagatud vastutuse ja kohustuste tähtsust. 39% eripedagoogidest ja 42% õpetajatest koostöist õpetamist enda klassiruumis ei kasutanud, seega on autorite arvates võimalik, et uuringus osalejatel puudusid vajalikud kompetentsid koostöise õpetamise rakendamiseks. Ühe lahendusena koostöise õpetamise osakaalu tõstmisel klassiruumis nimetati õpetajate teadlikkuse tõstmist ja pedagoogidele rohkema aja võimaldamist omavaheliseks kommunikatsiooniks ning infovahetuseks.

Bešići jt (2016) viisid Austrias läbi kvalitatiivse uuringu kaasamise rakendamise kohta, mis hõlmas 7 erinevat kooli. Igast koolist viidi läbi intervjuud koostöiselt õpetava õpetaja ja eripedagoogiga: kokku osales uuringus 8 õpetajat ning 6 eripedagoogi. Enamus uuringus osalenud õpetajad ja eripedagoogid pidasid just koostöist õpetamist eduka kaasamise eelduseks. Õpetajad tõid välja piisava ettevalmistuse puudumise tulemaks iseseisvalt toime erivajadustega laste õpetamisega kaasavas klassiruumis, millest tingitult vajavad nad lisaabi. Nende sõnul on kõikide õpilaste vajadustega arvestamine liiga suur koormus ning seetõttu ei ole ka kaasamine edukas. Õpetajad pidasid kaasamise suhtes positiivsete hoiakute ja suhtumise kujunemisel oluliseks vajalike vahendite, oskuste ja tugisüsteemi olemasolu. Koostöise õpetamise juures hindasidki nad kõrgelt eripedagoogi poolt saadud vahendeid ja materjale, kuid takistavate teguritena jäi kõlama ajapuudus, sest tööaja sees ei olnud ühist aega tundide ja eesmärkide planeerimiseks ja analüüsimiseks. Neid kohtumisi viidi läbi tundide vahel või peale ametliku tööaja lõppu. Ühise aja tähtsust on välja toonud ka nt Pratt jt (2008), Friend ja Bursuck (2012). Lisaks toodi takistava tegurina välja, et tugispetsialistid jagavad tihti oma aega mitme erineva asutuse vahel ning peavad seega töötama mitmetes erinevates keskkondades ja meeskondades (Bešić *et al.*, 2016). Kokkuvõtvalt leiti, et kuigi koostöise õpetamisega alustamine võib raske olla, kuna õpetajad on harjunud valdavalt üksi tegutsema, siis ühine probleemide lahendamine, ideede ja vastutuse jagamine on kasulik kõigile osapooltele.

Jortveiti ja Kovači (2021) poolt Lõuna-Norras läbi viidud uuringus võeti eesmärgiks koguda positiivsete tulemustega koostöise õpetamise näited. Uuringus osales kokku 4 õpetajat ja 4 eripedagoogi, kellel oli varasem eduka koostöise õpetamise kogemus. Kokkuvõtvalt tuli välja, et eduka koostöise õpetamise eelduseks ei ole ainult analüüsimise ja planeerimise oskused, millele õpingute käigus suurt rõhku pannakse, vaid ka emotsionaalne tasakaalukus,

austav suhtumine oma partnerisse ning avatus. Koostöist õpetamist takistavad õppetöö planeerimiseks vajaliku aja ja ühiste teadmiste puudumine, erinevad väärtused üld- ja erihariduse vahel ning erinevad ootused protsessile.

Eesti õpetajatele on koostöise õpetamise väärtuslikkusest kirjutanud Slabina (2017, 2019). Kaasava hariduse rakendamiseks soovivad seda kõrgkooliõpikutes ka Malva (2024) ja Kivirand jt (2024). Üldhariduskoolides on uurinud koostöist õpetamist Bakmanov (2023) ja Kuusk-Kupits (2023).

Bakmanov (2023) uuris ühe kooli 1.-3. klassi õpetajatelt ja õppejuhtidelt koostöise õpetamise (töös nimetatud kui tandemõpe) kogemusi ning selle mõju alustavale õpetajale. Uurimuse keskmes olevas koolis osalesid korruga koostöises õpetamise protsessis 2-3 klassiõpetajat. Läbiviidud intervjuudest selgus, et sel moel õpetamine soodustab eelkõige õpetajate vahelist koostööd ning suurendab kindlustunnet. Kasutegurina mainiti ka õpetajate töökoormuse vähenemist. Ühiselt tegutsedes saavad õpetajad tugineda üksteise tugevustele, mistõttu on tunnid õpilaste jaoks mitmekesisemad ja motiveerivamad. Uuringus rõhutati juhtkonna rolli - juhtkond peab olema avatud ja toetav, võimaldama paindlikkust nii tunniplaanides kui ka koostöises õpetamises osalevate koosluste suhtes. Kõik see aitab alustaval õpetajal paremini toime tulla talle langeva koormusega.

Kuus-Kupits (2023) viis läbi tegevusuuringu põhikooli I kooliastmes, mille eesmärgiks oli välja selgitada, kas ja kuidas toetab pesaõppe meetod erivajadustega õppijate annete arengut. Pesaõppe meetod vastab olemuselt Cook & Friend (2010) poolt sõnastatud õpijaamades õpetamisele. Koostöiselt tegutsesid uuringus omavahel õpetajad, juhendades õpilasi neljast õpijaamast kolmes. Nii uuringus osalenud erivajadustega õppiija kui ka tema klassikaaslased hindasid kõrgelt võimalust ka edaspidi antud viisil õppida. Õpijaamades õppimine võimaldas ka tuge vajaval õppijal oma tugevusi rakendada ning õpetajal paremini õppiija vajadusi mõista. Positiivsete tähelepanekute kõrval ilmnis rakendatud meetodi ressursimahukus, sh aeg, tööjõud, materjalid (Kuusk-Kupits, 2023).

Koostöine õpetamine alushariduses

Koostöise õpetamise rakendamist on alushariduse kontekstis uuritud märgatavalt vähem. Koostöist õpetamist alushariduses on kajastanud Ferrand ja Deeg (2021) ning Chatzigeorgiadou ja Barouta (2022).

Ameerika edelaosas Ferrandi ja Deegi (2021) poolt läbi viidud uuringus osales 1 eripedagoogist rühmaõpetaja, 2 abiõpetajat ning 1 muu ametiala esindaja. Uuringu läbiviijad täheldasid, et igas filmitud tegevuses kasutati ühte või mitut koostöise õpetamise mudelit.

Kõige rohkem rakendati rühmas mudelit, kus üks täiskasvanu õpetab ja teine assisteerib - seejuures olid assisteerija rollis erinevatel päevadel nii rühmaõpetaja kui ka abiõpetajad. Siinkohal on oluline märkida, et tunni planeerimisel oli abiõpetajate roll siiski minimaalne. Eripedagoogist rühmaõpetaja lõi toetava keskkonna, mis võimaldas ka abiõpetajatel oma oskusi täiendada, kasutades eri tüüpi koostöise õpetamise mudeleid (üks õpetab, teine assisteerib, õpijaamades õpetamine, meeskonnana õpetamine, üks õpetab ja teine vaatleb). Koostöine õpetamine võimaldas igal täiskasvanul rakendada ning arendada oskusi ja teadmisi kakskeelsete laste toetamisel neile vajalike vahenditega. Uurijad märkisid, et koostöise õpetamise rakendamine lõi lastele rohkem võimalusi enda keeleliseks väljendamiseks.

Chatzigeorgiadou ja Barouta (2022) uurisid Kreeka alushariduse pedagoogide suhtumist erivajadustega laste kaasamisse ning koostöisesse õpetamisse. Uuringus osalesid 104 alushariduse pedagoogi, kellest 54 olid lasteaiaõpetajad ja 50 eripedagoogid. Selgus, et nii õpetajate kui ka eripedagoogide hinnangul on eduka koostöise õpetamise kujunemisel oluline roll omavahelisel efektiivsel ja koordineeritud suhtlusel, kus võetakse arvesse mõlema osapoole arvamusi. Uurijate sõnul on oluline, et koostöiselt õpetavad pedagoogid jagaksid omavahel informatsiooni, ideid ja arvamusi nii suuliselt kui ka kirjalikult, et luua lapsele tema vajadusi arvestav õpetamise plaan. Ühtlasi toodi välja, et omavahelise avatud suhtluse kujunemist toetab ühiselt füüsilise keskkonna kujundamine, mis võimaldab pedagoogidel lapsi rühmaruumis efektiivsemalt toetada. Lahendusena nähti koostöiselt õpetavate õpetaja ja eripedagoog ühiste reeglite loomist, mis aitavad rühmaruumi organiseerida, et keskkond vastaks nende õpetamisplaanile ja ka laste vajadustele. Enamus uuringus osalenud õpetajad ja eripedagoogid olid arvamusel, et koostöine õpetamine on neile professionaalset rahuldust pakkuv. Suure tõenäosusega on koostöine õpetamine sellisel juhul rahuldust pakkuv ka lastele, kuna see tekitas neis elevust.

Enamus uuringus (Chatzigeorgiadou & Barouta, 2022) osalenud eripedagooge ja õpetajaid nõustasid, et edukaks koostöise õpetamise rakendamiseks on oluline, et protsessis osaleval õpetajal oleksid olemas eripedagoogilised teadmised ja väljaõppe. Õpetajate vähesed teadmised erivajadustega lastest võivad põhjustada raskusi nii kergete õpiraskustega laste märkamisel kui ka koostöises õpetamises osalemisel. Õpetajate puudulikele teadmistele viitas uurijate arvates nende poolt väljendatud arvamus, et koostöisel õpetamisel võib kõigele vaatamata olla erivajadusteta lastele negatiivne mõju. Koostöise õpetamise rakendamise põhiliseks takistuseks toodi mõlema osapoole poolt välja ka õppekava nõudlikkus ja koostöö jaoks vajaliku aja puudumine. Ühine aeg on oluline laste hindamiseks, õpetamistehnikate üle

reflekteerimiseks ja tegevuste planeerimiseks. Uurijate sõnul võiks seda pidada lausa kõige olulisemaks eduka koostöise õpetamise tingimuseks.

Eestis on õpetajate ja tugispetsialistide koostöö teemat mingil määral käsitlenud Karindi ja Tamm (2019) ning Lellsaar (2024). Koostöisele õpetamisele omaseid tunnuseid võib leida ka Šumani ja Vinti (2022) magistriritöö raames läbiviidud tegevusuuringust.

Karindi ja Tamme (2019) magistriritöö uuringus, mille fookuses oli lasteaiasõpetajate ja eripedagoogide teadmised üldoskustest, osales 128 õpetajat, 12 eripedagoogi ja 10 direktorit kümnest lasteaiast. Selgus, et eripedagoogid hindasid oma teadmisi kõige paremaks tunnetus- ja õpioskuste valdkonnas, vastupidiselt õpetajatele, kes hindasid selle valdkonna teadmisi kõige madalamalt. Õpetajad seevastu hindasid enda teadmisi kõige paremaks mänguuskuste valdkonnas, mille alaseid teadmisi eripedagoogid hindasid endil kõige madalamalt. Uuringus osalejate vastustest selgus, et koostööd tehakse omavahel eelkõige hindamise ja planeerimise etapil. Tegevusi rühmaruumis käivad eripedagoogid pigem harva läbi viimas ning veel harvem käivad õpetajad eripedagoogi tegevusi kabinetis vaatlemas. Omavahelises koostöö sujumiseks pidasid nii eripedagoogid kui ka õpetajad oluliseks ühiseid eesmärgi ning toetamist, kuid erinevalt eripedagoogidest ei leidnud õpetajad, et koostöös oleks oluline vastutuse jagamine meeskonna toimimisel ja tulemuste ees. Koostööd raskendavate teguritena tõid õpetajad välja ajalise ressursi puudumise, eripedagoogid ja direktorid aga ebaprofessionaalsuse iganenud arusaamade näol. Soodustavate teguritena tõid nii eripedagoogid kui ka õpetajad välja head suhted. Uurimuse autorid tõid õpetajate ja eripedagoogide teadmiste erinevuste põhjuseks väljaõppe erinevused ning leidsid, et mõlemad võiksid seega üksteise nõrkusi täiendada.

Šumani ja Vinti (2022) tegevusuuringu raames, kaasavas lasteaiarühmas, oli õpetajatel võimalus osaleda eripedagoogilistel koolitustel ning hiljem nõustamisel, mille järgselt toimus saadud nõuannete rakendamine. Uuringus osales 8 õpetajat 2 lasteaiast, 4 rühmast. Uuringu eri etappidest tõusis esile samal eesmärgil tegutsevate täiskasvanute vahelise meeskonnatöö olulisus. Õpetajad leidsid, et laste toetamisel on lisaks füüsilise keskkonna muutmisele ja lisategevustele oluline ka tihe koostöö, mille jaoks vajatakse aega omavahelist aruteludeks. Nad vajavad eripedagoogi nõu ja abi päeva jooksul eelkõige õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel. Peale nõustamist tundsid õpetajaid, et nad tegid rohkem koostööd, uurijad nägid, et õpet viidi rohkem läbi väiksemates gruppides ning seeläbi abistati ka lapsi mitmekülgsemalt, mis omakorda aitas tõsta kaasamise kvaliteeti.

Lellsaar (2024) uuris tugispetsialistide ning tava- ja sobitusrühmade õpetajate poolt kasutatavaid koostöövorme ning ootusi omavahelisele koostööle erivajadustega laste kaasamisel. Uuringus osales 6 õpetajat ja 8 tugispetsialisti kolmest lasteaiast. Kaasava

alushariduse eduka rakendamise aluseks pidasid intervjuueeritavad eelkõige koostööd, kuid olulise faktorina mainiti ka erialast ettevalmistust ja isiksuseomadusi. Õpetajate ja tugispetsialistide sõnul tehakse erivajadustega laste kaasamisel koostööd nii hindamisel, õpetamisel kui ka nõustamisel. Seejuures koostöiselt tegutsetakse eelkõige hindamise ja nõustamise etappides. Õpetamise etapis tuli kuuest koostöise õpetamise mudelist välja vaid üks - üks õpetab ja teine vaatleb, kus tugispetsialist käis rühmas tegevust läbi viimas mudeldamaks õpetajale tövõtteid. Koostööd takistavate teguritena tõid mõlemad osapooled välja ajalise ressursi puudumise. Samuti selgus, et tugispetsialistid hindasid omavahelist koostööd õpetajatega paremaks, kui seda tegid õpetajad.

Koostöine õpetamine on näidanud alushariduse kontekstis mitmeid positiivseid tulemusi nii pedagoogide kui ka laste seisukohalt (Chatzigeorgiadou & Barouta, 2022; Ferrand & Deeg, 2021). Seejuures variatiivsus erinevate mudelite kasutamisel on Eestis võrreldes muu maailmaga väike. Läbivalt kerkib esile vajadus õpetajate ja tugispetsialistide vahelisele koostööle õppetöö läbi viimisel (Karindi & Tamm, 2019; Lellsaar, 2024; Šuman & Vint, 2022).

Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Varasemad Eestis läbi viidud uuringud (Karindi & Tamm, 2019; Lellsaar, 2024; Šuman & Vint, 2022) on näidanud, et õpetajate ja eripedagoogide koostöö on erivajadustega laste kaasamise seisukohalt oluline. Järjest suureneva erivajadustega laste osakaalu tõttu alushariduses tuleb leida uusi mooduseid nende laste efektiivseks kaasamiseks. Üheks võimaluseks võiks olla koostöine õpetamine (Cook & Friend, 1993), milleks eeldused (inimesed, valmisolek ja soov koostööd teha, paindlik töökorraldus) on lasteaedades üldjuhul olemas.

Uurimisprobleemiks on küsimus, miks on Eesti lasteaiaõpetajate ja tugispetsialistide vaheline koostöö õpetamisel vähene, kui vajadust ja kasu tunnetavad selleks kaasava hariduse tingimustes mõlemad. Töö eesmärgiks on välja selgitada lasteaias töötavate rühmaõpetajate ja eripedagoogide kogemused ning arvamused koostöise õpetamise rakendamise kohta rühmades, kuhu on kaasatud erivajadustega laps(ed) ning võrrelda sihtgruppides saadud tulemusi. Selleks püstitati järgmised uurimisküsimused:

- 1) Millised on õpetajate ja eripedagoogide kogemused koostöise õpetamisega?
- 2) Millised on õpetajate ja eripedagoogide sõnul koostöise õpetamise kasutegurid?
- 3) Milliseid takistusi näevad õpetajad ja eripedagoogid koostöise õpetamise rakendamisel rühmaruumis?

- 4) Kuidas saab koostöise õpetamise rakendamise takistusi õpetajate ja eripedagoogide sõnul ületada?
- 5) Mille poolest erineb eripedagoogide ja õpetajate valmisolek koostöise õpetamise rakendamiseks?

Metoodika

Valim

Antud uurimistöös moodustati valim sihipäraselt kindlate kriteeriumite alusel, lähtudes lasteaegade kodulehekülgedel kajastuvatest andmetest. Valimisse sobisid lasteaias töötavad kvalifitseeritud eripedagoogid ja õpetajad, kelle rühmas õpib vähemalt üks erivajadustega laps, asutuses töötab kodulehe andmetel eripedagoog. Erivajadustega lapsena käsitleti antud töös last, kes erineb rühmas endavanustest kaaslastest niivõrd, et vajab muudatusi või kohandusi kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008).

Uuringus osales 44 õpetajat ja 33 eripedagoogi. Osalenud õpetajate keskmine tööstaaž oli 18,7 aastat (SD=12,11), millest kõige pikem töökogemus oli 44 aastat ning lühim 1 aasta. Eripedagoogide keskmine tööstaaž oli 7,6 aastat (SD=9,39), millest kõige pikem töökogemus oli 49 aastat ja lühim alla 1 aasta. Valimi tööstaažilist jaotuvust kontrolliti järskus- ja asümmeetriakordajate ning Shapiro-Wilk testiga. Analüüsist selgus, et õpetajate tööstaaži andmed jaotusid normaaljaotuse kohaselt, aga eripedagoogidel ei vastanud normaaljaotusele.

Tabelis 1 on välja toodud eripedagoogide ja õpetajate töötamine rühmaliikide kaupa. Laste keskmine koguarv rühmades oli 17,4 (SD=5,05), millest suurim rühm koosnes 25 ning väikseim 6 lapsest.

Tabel 1. Õpetajate ja eripedagoogide töötamine rühmaliigiti

Rühmaliigid	Õpetajad (n=44) %	Eripedagoogid (n=33) %
Aiarühm	45,5	84,8
Liitrühm	22,7	51,5
Sobitusrühm	15,9	39,4
Erirühm	15,9	30,3
Sõimerühm	0	48,5

Õpetajad andsid hinnangu erivajadustega laste arvule rühmades käesoleval õppeaastal.

Enamik õpetajaid (n=26) hindasid erivajadustega laste arvuks rühmas 3 või enam; 11 õpetajat

tõid välja, et rühmas õpib 1 erivajadustega laps; ning 7 õpetajat andsid hinnangu, et 2 erivajadustega last. Uuringus osalenud 35 õpetaja hinnangul saavad nende rühmas 2024/25. õppeaastal õppivad lapsed eripedagoogi teenust, 23 õpetaja sõnul logopeedi teenust ja 4 õpetaja hinnangul sotsiaalpedagoogi teenust. Valimi moodustanud õpetajate rühmades on lastele võimaldatud 3 erineva tugispetsialisti teenus 3 rühmas, 2 erineva tugispetsialisti teenust 16 rühmas ning 1 tugispetsialisti teenust pakutakse 21 rühmas. Seejuures 4 õpetajat märkisid, et nende rühma lapsed ei saa ühegi tugispetsialisti teenust, kuigi nendest 3 õpetaja hinnangul õpib rühmas 3 või enam erivajadustega last ning ühel juhul 1 erivajadustega laps. Lisaks toodi välja, et 1 rühmas saavad lapsed füsioterapeudi teenust, 1 õpetaja sõnul kunstiterapeudi teenust ning 1 õpetaja hinnangul on rühmas lapsi toetamas tugiisik.

Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutati kirjalikku veebiküsimustikku, mille koostasid töö autorid toetudes kirjandusallikatele (Cook & Friend, 2010; Chatzigeorgiadou & Barouta, 2022; Friend & Bursuck, 2012; Malva, 2024; Richards et al., 2016; Slabina, 2017). 5-osaline küsimustik koostati *Google Forms*'i keskkonnas ning see jagunes vastavalt sihtgruppidele kaheks: õpetajad (vt lisa 1) ja eripedagoogid (vt lisa 2). Küsimustikud koosnesid nii valik- kui ka vabavastustega küsimustest ning jagunesid järgmisteks osadeks:

- Üldandmed. Koguti andmeid vastajate tööstaaži ja kvalifikatsiooni kohta. Õpetajate puhul küsiti rühmaliiki, rühmas olevate laste koguarvu ja erivajadustega laste arvu, lisaks ka rühma lastega tegelevate tugispetsialistide kohta. Eripedagoogide puhul küsiti seotust erinevate rühmaliikidega.
- Kogemused koostöise õpetamisega. Selgitati välja vastajate varasemad kogemused koostöise õpetamise rakendamisel, kellega koostöist õpetamist on praktiseeritud ning mil määral on ühiselt tegevusi planeeritud ja hiljem analüüsitud.
- Koostöise õpetamise plussid. Uuriti nõustumist koostöise õpetamise kasuteguritega, koguti hinnanguid Likerti 5-pallisel skaalal. Lisaks küsiti enim motiveeriva teguri ja suurima kasuteguriga mudeli kohta erivajadustega laste kaasamisel rühma.
- Koostöise õpetamise takistused. Uuriti, millised on enim takistavad tegurid ning millised on võimalikud lahendused nende ületamiseks. Samuti küsiti, milline koostöise õpetamise mudeli kasutamine on enim takistatud, kui tegemist on erivajadusega lapse õpetamisega rühmas ning millisel etapil takistused enim esile kerkivad.

- Valmisolek koostöise õpetamise rakendamiseks. Uuriti vastajate valmisolekut koostöise õpetamise rakendamiseks ning millest seejuures enim puudust tuntakse. Lisaks uuriti mudelite kohta, mida vastaja kõige tõenäolisemalt töös edaspidi kasutataks. Soovi korral oli võimalik lisada ka muid teemakohaseid mõtteid. Eelnevalt viidi läbi küsimustiku piloteerimine, et mõista paremini küsimustiku täitmise ajakulu, mugavust ja küsimuste arusaadavust. Piloteerimises osalesid 2 õpetajat ja 2 eripedagoogi, kellest 1 õpetaja ja 1 eripedagoog andsid soovitusi küsimuste sõnastuse osas. Teiste piloteerimises osalenute jaoks oli küsimustik sobiv. Pilootküsimustiku kaudu saadud informatsiooni ja soovitude põhjal täiendati uurimisvahendit (täpsustati ja täiendati sõnatust). Pilootuurimuses osalejad ei kuulunud hiljem uurimistöö valimisse.

Uuringu valimi moodustamiseks pöörduiti 2025. aasta aprillis üle Eesti lasteaedade direktorite poole kodulehtedel avalikustatud meiliaadressite kaudu (vt lisa 3). Juhul, kui lasteaia direktor viibis asutustest eemal (nt kodulehel märgitud puhkuseperiood), edastati pöördumine lasteaia õppejuhile. Kokku edastati pöördumine juhuvaliku alusel 146-le lasteaia juhtkonna liikmele eri maakondadest, kelle asutuste töötajate nimekirjas oli kodulehel märgitud eripedagoog. Küsimustikule vastas kokku 84 pedagoogi, kellest 46 olid õpetajad ja 38 eripedagoogid. Eemaldati 2 õpetaja ja 5 eripedagoogi vastused, kuna nende ettevalmistus ei olnud kooskõlas kvalifikatsiooninõuetega.

Andmeanalüüs

Andmeanalüüsil kasutati nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid meetodeid. Kvantitatiivse andmeanalüüsi teostamisel kasutati tabelarvutusprogrammi *MS Excel* ja andmetöötlusprogrammi *JASP*. Kasutati kirjeldavat statistikat (aritmeetiline keskmine, protsent, standardhälve, mood) ning võrdlusanalüüsi (Mann-Whitney sõltumatute valimite U-testi).

Kvalitatiivse andmeanalüüsi teostamiseks koondati vabavastused ning moodustati vastustest lähtuvalt koodid, millest tuletati kategooriad. Usaldusväarsuse suurendamiseks analüüsisid autorid kõiki kvalitatiivseid andmeid eraldi ning hiljem arutati saadud tulemuste üle neid võrreldes, leiti ühisosa ja ühendati need.

Tulemused

Kogemused koostöise õpetamisega

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada saada, millised on õpetajate ja eripedagoogide kogemused koostöise õpetamisega. Selleks koguti andmeid mõlema küsimustiku teise osa küsimustega 1-5. Kõigilt (n=77) küsiti koostöise õpetamise rakendamise kohta enda töös. Vastanud eripedagoogidest (n=33) oli koostöist õpetamist enda sõnul kasutanud 67% (n=22) ja õpetajatest 64% (n=28).

Varasema koostöise õpetamise rakendamise kogemuse olemasolul paluti vastajatel (n=50) täiendavalt märkida, kellega koos seda seni tehtud on. Valida sai mitme vastusevariandi vahel ning vastajatele jäi võimalus ka ise valikuid täiendada. Enim toodi välja mõlema grupi poolt koostöist õpetamist rühmaõpetajaga, nii on koostöiselt õpetanud kõik eripedagoogid ja 82,1% (n=23) õpetajatest (vt tabel 2). Lisaks toodi õpetajate poolt partnerina välja õpetaja assistent, abiõpetaja ja tugiisik, kellega koos õpetamine ei sobitu antud töö raames koostöise õpetamise alla (partnerid ei ole võrdväärse ettevalmistusega).

Tabel 2. Õpetajate ja eripedagoogide koostöise õpetamise partnerid

Koostöine partner	Õpetajad (n=28)	Eripedagoogid (n=22)
	%	%
Rühmaõpetaja	82,1	100
Liikumisõpetaja	50	27,3
Õpetaja assistent	46,4	0
Muusikaõpetaja	39,3	36,4
Eripedagoog	39,3	18,2
Logopeed	25	36,4
Tugiisik	3,6	0
Abiõpetaja	3,6	0
Sotsiaalpedagoog	3,6	0

Õpetajate sõnul on nad varasemalt kõige rohkem rakendatud koostöise õpetamise mudelit, kus üks õpetab ja teine assisteerib (71,4%). Levinud vastused olid ka “paralleelselt õpetamine” (67,9%) ja “meeskonnana õpetamine” (64,3%). Vastukaaluks on eripedagoogid enim rakendanud mudelit “üks õpetab ja teine vaatleb” (86,4%) ning “üks õpetab ja teine assisteerib” (50%). Paralleelselt õpetamist on eripedagoogid rakendanud nimetatud mudelitest kõige vähem (31,8%).

Uuriti ka, kuidas koostöise õpetamise kogemusega vastajad (n=50) koostöist õpetamist on enda sõnul planeerinud. Koostöise õpetamise mudelite rakendamisel on eelnevalt teise

pedagoogiga ühiselt õpetamist alati planeerinud 57,1% uuringus osalenud õpetajatest; 40,9% eripedagoogidest. Enamasti on koostöist õpetamist ühiselt planeerinud 45,5% eripedagoogidest ja 42,9% õpetajatest. Mann-Whitney U-testi võrdlusanalüüs näitas, et õpetajate ja eripedagoogide antud hinnangute vahel teise pedagoogiga õppe planeerimisel ei esine statistiliselt olulist erinevust ($U=292$; $p>0,05$).

Koostöise õpetamise juurde kuulub ka järeltöö. Enamasti on analüüsinud õnnestumisi ja arengukohti 60,7% õpetajatest ning pooled osalenud eripedagoogidest. Õpetamise järgselt on analüüsinud läbiviidud tegevusi enda sõnul alati 40,9% uuringus osalenud eripedagoogidest ja 35,7% õpetajatest. Mann-Whitney U-testi võrdlusanalüüs näitas, et õpetajate ja eripedagoogide antud hinnangute vahel teise pedagoogiga tegevuse analüüsimisel ei esine statistiliselt olulist erinevust ($U=269,5$; $p>0,05$).

Vastus esimesele uurimisküsimusele on seega, et 50 osalenud pedagoogi 77-st, so 65%, omasid eelnevat koostöise õpetamise kogemust ning enim oli õpetatud koostöiselt rühmaõpetajaga. Seejuures tõid õpetajad senini kõige rohkem rakendust leidnud mudelina välja “üks õpetab ja teine assisteerib” ning eripedagoogid mudeli “üks õpetab ja teine vaatleb”. Koostöist õpetamist planeerisid ja analüüsisid koos partneriga enda sõnul õpetajad mõnevõrra sagedamini kui eripedagoogid.

Koostöise õpetamise kasutegurid

Teise uurimisküsimusega uuriti õpetajate ja eripedagoogide arvamusi koostöise õpetamise plusside kohta. Selleks olid küsimused 1-3 küsimustike kolmandas osas. Esmalt hindasid uuringus osalejad 5-pallisel skaalal (1 - ei nõustu üldse kuni 5 - nõustun täielikult) koostöise õpetamise kasutegureid puudutavaid väiteid. Tabelis 3 on välja toodud õpetajate ja eripedagoogide ($n=77$) keskmised hinnangud väidete kaupa. Õpetajad nõustusid kõige rohkem, et plussiks on õppijate vajadustega, sh erivajadustega lastega, paremini arvestamine ($M=4,55$; $SD=0,85$). Eripedagoogid nõustusid keskmiselt kõige enam, et koostöine õpetamine toetab pedagoogi professionaalset arengut ($M=4,42$; $SD=1$). Keskmiselt kõige vähem nõustuti mõlema vastajate grupi poolt, et pedagoogi töökoormus väheneb läbi koostöise õpetamise (eripedagoogid $M=3$; $SD=1,32$; õpetajad $M=3,77$; $SD=1,12$). Mann-Whitney U-testi võrdlusanalüüs näitas, et õpetajate ja eripedagoogide hinnangutes koostöise õpetamise kasutegurite osas ei ole statistiliselt olulist erinevust üheski hinnatud alajaotuses.

Tabel 3. Õpetajate (n=44) ja eripedagoogide (n=33) nõustumine koostöise õpetamise kasuteguritega

Väide	Õpetajad			Eripedagoogid		
	M	SD	Mo	M	SD	Mo
Koostöine õpetamine toetab pedagoogi professionaalset arengut: võimaldab kolleegilt õppida ja teda õpetada	4,46	0,93	5	4,42	1	5
Koostöine õpetamine võimaldab paremini arvestada õppijate vajadustega, sh erivajadustega lastega.	4,55	0,85	5	4,36	0,78	5
Läbi koostöise õpetamise tekib põhjalikum arusaam laste vajadustest.	4,48	0,98	5	4,3	0,81	5
Koostöine õpetamine muudab õpetamise efektiivsemaks: laste õppeülesannete sooritus paraneb.	4,46	0,95	5	4,06	1,12	5
Koostöiselt õpetades on võimalus jagada vastutust teise pedagoogiga.	4,25	1,01	5	4	0,94	5
Koostöine õpetamine ergutab pedagoogi kasutama uusi õpetamise viise ja materjale.	4,25	1,06	5	4	0,94	5
Koostöine õpetamine tekitab usaldust teise pedagoogi suhtes.	4,11	1,17	5	4,09	0,91	5
Koostöine õpetamine suurendab laste õpimotivatsiooni.	4,06	1,14	5	3,79	1,11	5
Koostöine õpetamine aitab ületada õpetamisel tekkivaid probleeme.	4,05	1,08	5	3,88	0,99	4
Koostöine õpetamine vähendab pedagoogi töökoormust.	3,77	1,12	5	3	1,32	3

Märkused. M - aritmeetiline keskmine; SD - standardhälve; Mo - Mood

Vastajatel paluti hinnatud väidetest välja tuua väide, mis ajendaks enim koostöist õpetamist rakendada ning oma valikut seejärel ka põhjendada. Kõige sagedamini toodi nii eripedagoogide (42,4%) kui ka õpetajate (36,4%) poolt vabavastustes välja õppijate vajadustega paremini arvestamist. Õpetajate põhjendustest moodustus kaks kategooriat: individualiseerimine (koodid: rohkem tähelepanu; individuaalsete vajadustega arvestamine) ja töö efektiivsus (koodid: paremad tulemused; lihtsam märgata; spetsialisti tugi; mitmekesised lahendused). Üks uuringus osalenud õpetaja põhjendas oma valikut näiteks nii (esitatud muutmata kujul):

See väide kõnetab mind kõige enam, sest laste erinevate vajadustega arvestamine on minu jaoks õpetajana väga oluline. Koostöös kolleegiga on palju lihtsam märgata väikseid asju, mida üksi võib-olla ei panekski tähele – olgu see siis mõne lapse eriline toetusvajadus või hoopis tugevus, mida saab arendada. Erivajadustega laste puhul tunnen, et kahekesi õpetades on võimalik pakkuda rohkem tuge ja paindlikkust. Koostöö aitab luua mitmekesisemaid lahendusi ja kohandada õpet nii, et iga laps saaks õppida endale sobival viisil.

Eripedagoogide põhjendustest moodustusid sarnased kaks kategooriat, kuid koodid olid pisut erinevad: töö efektiivsus (koodid: erimetoodilised võtted; planeerimine) ning individualiseerimine (koodid: individuaalsete vajadustega arvestamine; parem märgata: gruppide moodustamine). Seda illustreerib ühe eripedagoogi põhjendus:

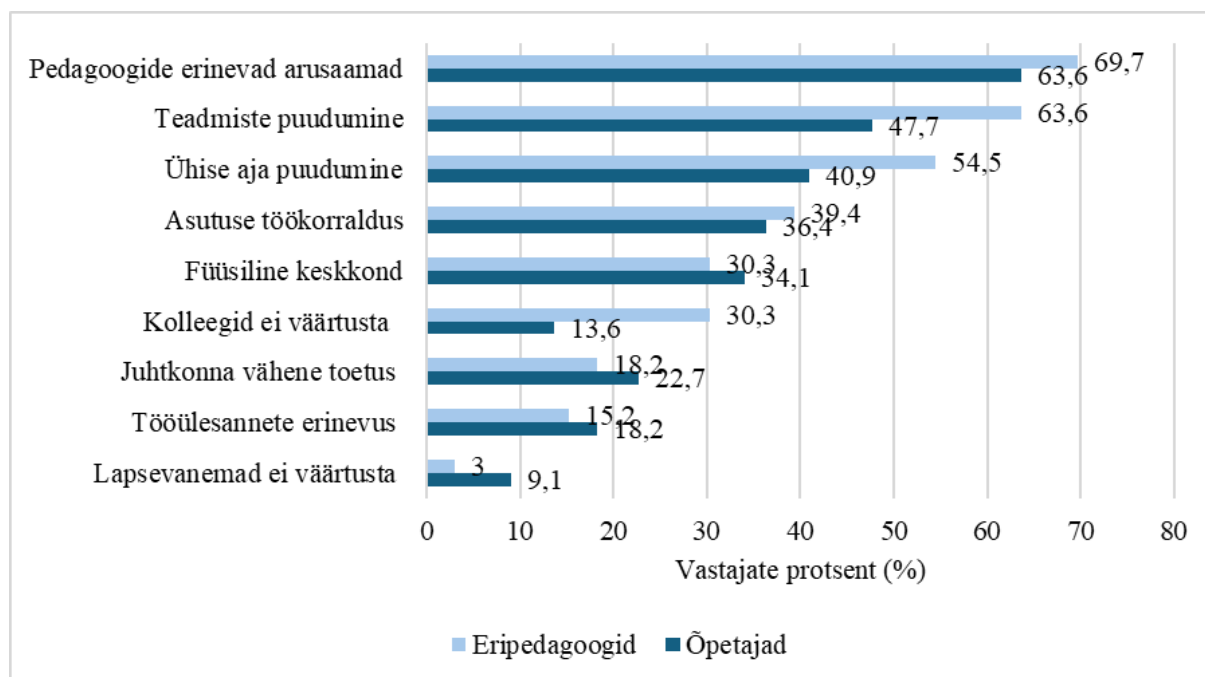
(...) Koostöise õpetamise rakendamisel saab laps enam tuge rühmakontekstis (seal, kus suure tõenäosusega raskused kõige enam esinevad) ning erimetoodiline lähenemine liigub tugispetsialisti kabinetist välja.

Kõige suurema kasuteguriga koostöise õpetamise mudelina toodi õpetajate poolt välja meeskonnana õpetamine (29,5%), seevastu eripedagoogid nimetasid kõige sagedamini erivajaduste laste rühma kaasamisel suurima kasuteguriga mudeliks all- ja põhirühma õpetamist (30,3%). Mann-Whitney U-testi võrdlusanalüüs näitas, et õpetajate ja eripedagoogide antud hinnangute vahel suurima kasuteguriga mudelile erivajadustega laste kaasamisel ilmnes statistiliselt oluline erinevus paralleelselt õpetamise puhul ($U=836$; $p=0,043$). Paralleelselt õpetamist hindasid kõige suurema kasuteguriga mudeliks 8 õpetajat (18,2%) ning 1 eripedagoog (3%), seega oli kahe grupi vaheline erinevus lahutustehte sooritamisel 15,2%.

Vastus teisele uurimisküsimusele on, et keskmiselt kõige rohkem nõustusid õpetajad, et koostöise õpetamise plussiks on õppijate vajadustega (sh erivajadustega lastega) paremini arvestamine, eripedagoogid aga olid enim nõus, et koostöine õpetamine toetab pedagoogi professionaalset arengut. Suurima kasuteguriga mudeliks erivajadustega laste kaasamisel pidasid õpetajad meeskonnana õpetamist, eripedagoogid aga all- ja põhirühma õpetamist. Paralleelset õpetamist hindasid õpetajad kasulikumaks kui eripedagoogid.

Koostöise õpetamise takistused

Kolmandaks uurimisküsimuseks oli, milliseid takistusi näevad õpetajad ja eripedagoogid koostöise õpetamise rakendamisel rühmaruumis. Selleks koguti andmeid küsimustike neljanda osa küsimustega 1-3. Joonisel 1 on toodud protsentuaalselt õpetajate ja eripedagoogide ($n=77$) hinnangud koostöist õpetamist takistavate tegurite kohta. Nii eripedagoogid (69,7%) kui ka õpetajad (63,6%) märkisid etteantud valikutest kõige enam takistava tegurina pedagoogide liiga erinevaid arusaamu kvaliteetsest haridusest/õpetamisest. Suurimad erinevused ilmnesid koostöise õpetamise väärtustamises kolleegide poolt, mida eripedagoogid hindasid 16,7% võrra rohkem takistavaks kui õpetajad. Mann-Whitney U-testi võrdlusanalüüsi tulemusel ei ilmnenud aga üheski alajaotusest gruppide vahel statistiliselt olulist erinevust.

Joonis 1. Õpetajate (n=44) ja eripedagoogide (n=33) hinnangud takistavate tegurite kohta.

Osalejatel paluti kuuest mudelist valida üks, mille rakendamine on nende arvates erivajadustega laste kaasamisel enim takistatud. Uuringus osalenud õpetajatest pooled töid koostöise õpetamise rakendamisel kõige enam takistatud mudelina välja “üks õpetab ja teine vaatleb”, hinnates mudeli rakendamist seega eripedagoogide võrreldes 19,7% võrra rohkem takistatuks. Seevastu eripedagoogid pidasid enim takistatuks õpetamist meeskonnana (30,3%), erinevates õpetajate arvamusel 18,9% võrra. Mann-Whitney U-test näitas, et õpetajate ja eripedagoogide enim takistatud mudelite hinnangutes ilmnes statistiliselt oluline erinevus mudelite üks õpetab ja teine vaatleb ($U=913$; $p=0,023$), paralleelselt õpetamise ($U=594$; $p=0,037$) ning õpetamine meeskonnana ($U=588,6$; $p=0,04$) osas.

Koostöisel õpetamisel on kolm etappi: planeerimine, läbiviimine ja analüüsimine. Mõlemal grupil paluti hinnata, millisel etapil takistused koostöisel õpetamisel enim esile kerkivad. Nii õpetajad (52,3%) kui ka eripedagoogid (48,5%) leidsid, et enim esinevad takistused õpetamise läbiviimisel. Mann-Whitney U-test ei näidanud statistiliselt olulist erinevust õpetajate ja eripedagoogide hinnangutes üheski alajaotuses.

Neljas uurimisküsimus oli, kuidas saab koostöise õpetamise rakendamise takistusi õpetajate ja eripedagoogide sõnul ületada. Nimetatud takistavatele teguritele paluti osalejatel ($n=77$) ise sõnastada lahendusi. Kuna uuringu gruppides välja toodud vastustes esines sarnasusi ning mittetäielikke vastuseid, ühendati õpetajate ja eripedagoogide poolt pakutud lahendused. Vastustest moodustus kõikide takistavate tegurite peale kokku 6 kategooriat (vt

lisa 4). Kommunikatsiooni kategoorias tekkisid koodid: rääkimine, arutlemise vajadus, kokkulepete sõlmimine, tagasisidestamine, selgitamine. Õpetaja sõnul:

Meeskond peab olema ühtne ja töötama koos ühise eesmärgi nimel. Tuleks arutleda ja paika panna, millised on eesmärgid ja kuidas neid saavutada.

Professionaalse enesetäiendamise kategoorias olid põhilisteks läbivateks märksõnadeks koolitused, praktika ja teadlikkuse tõstmine. Eripedagoogi lahendus oli:

Kogemuste ja teadmiste jagamine kolleegide vahel, kes seda juba kasutavad või sellest teavad, rühma külastamine, kus kasutatakse koostöist õpetamist.

Juhtkonna toetuse kategoorias peeti oluliseks koostööd juhtkonnaga, vabadust ning ka ametijuhendi täiendamist. Ühtsete arusaamade kategoorias tõid pedagoogid välja meeskonnana tegutsemise ja ühiste hoiakute ja väärtushinnangute loomise. Töökorralduse muutmise kategoorias jäid kõlama töögraafikute ülevaatamine, koostöö juhtkonnaga ja personali vajadus. Õpetaja tegi ettepaneku:

Majasiseselt tööajad üle vaadata, et võimaldataks õpetajatele ühist tööaega, õppetöö planeerimiseks ja analüüsiks. See eeldaks, et lapsed oleksid valvatud kellegi teise poolt.

Töögraafikute ülevaatamise vajadusele viitas ka eripedagoog:

Õpetajate kindlakäelisem "suunamine" asutuse juhi poolt - õpetajatel peab olema nõ ühine aruteluaeg igapäevaselt (sh koostöö spetsialisti(de)ga).

Eraldi kategooria moodustas füüsiline keskkond, kus toodi välja ruumide planeeringu olulisus ning erinevate ruumide kasutusele võtmine. Seega tõid pedagoogid välja erinevaid takistusi, mida nad koostöise õpetamise laiendamisel näevad (erinevad arusaamad, vähesed teadmised, ajapuudus jne). Pooled vastajatest tunnetasid enim takistusi olevat koostöise õpetamise läbiviimise etapil. Lahendustena nähti arutelusid, koolitusi ning asutuste töökorralduse ülevaatamist.

Valmisolek koostöiseks õpetamiseks

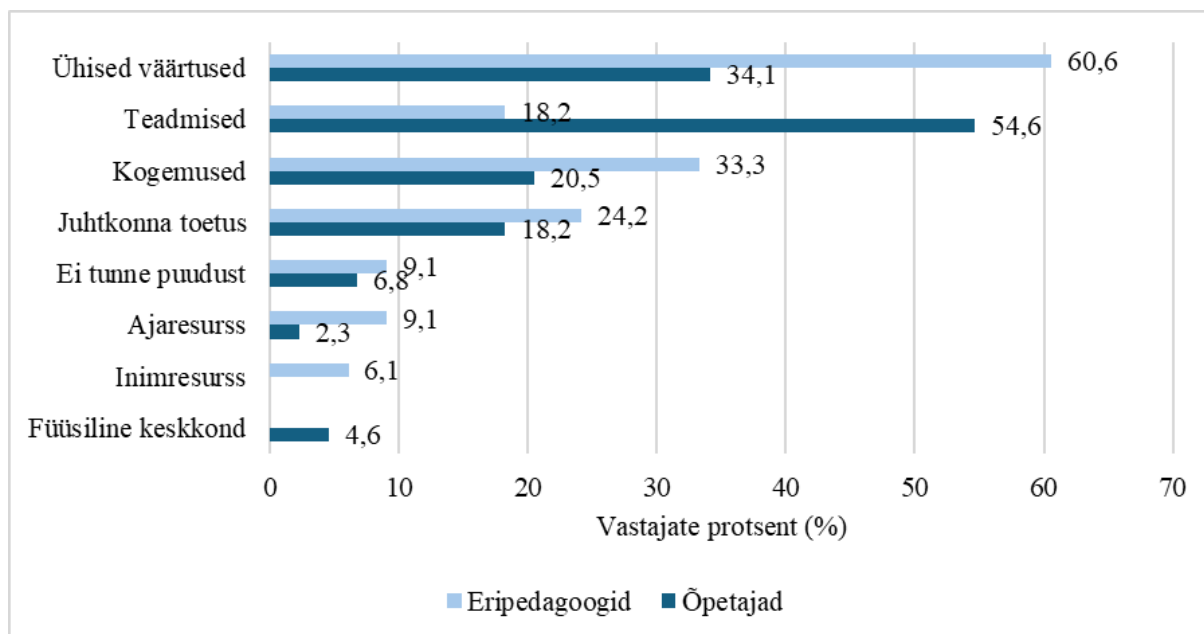
Viienda uurimisküsimusega sooviti teada saada, mille poolest erineb eripedagoogide ja õpetajate valmisolek koostöise õpetamise rakendamiseks. Vastused koguti sellele küsimustike viimases osas küsimustega 1-3. 76% (n=25) eripedagoogidest ja 43% (n=19) õpetajatest oleksid enda sõnul 2025. aasta sügisel valmis tegema teisele pedagoogile ettepaneku koostöise õpetamise rakendamiseks. Teise pedagoogi ettepanekul oleksid nõus koostöiselt õpetama 25% (n=11) õpetajatest ja 15,2% (n=5) eripedagoogidest. Juhul, kui juhtkond koostöist õpetamist propageerib, on valmis koostöiselt õpetama 9,1% õpetajatest (n=3). Koostöist õpetamist ei soovi edaspidi rakendada 6,8% õpetajatest (n=3) ja 6,1% eripedagoogidest (n=2). Mann-Whitney U-testi võrdlusanalüüs näitas, et õpetajate ja eripedagoogide koostöise õpetamise valmisoleku hinnangutes esines statistiliselt oluline

erinevus valmisoleku osas teha ise ettepanek teisele pedagoogile ($U=489,5$; $p=0,005$).

Eripedagoogide valmisolek koostöise õpetamise rakendamise algatamiseks on seega kõrgem kui õpetajatel.

Lisaks uuriti, millest tuntakse enim puudust seoses koostöise õpetamisega. 60,6% eripedagoogidest vastasid, et tunnevad enim puudust ühistest väärtustest, 54,6% õpetajatest aga teadmistest (vt joonis 2). Mann-Whitney U-test näitas, et õpetajate ja eripedagoogide hinnangute osas, millest koostöise õpetamise puhul puudust tunti, ilmnes statistiliselt oluline erinevus nii teadmiste ($U=990$; $p=0,001$) kui ka ühiste väärtuste osas ($U=533,5$; $p=0,022$).

Joonis 2. Õpetajate ($n=44$) ja eripedagoogide ($n=33$) hinnangud puuduste kohta koostöisel õpetamisel.

Vastajatel paluti ära märkida koostöise õpetamise mudelid, mida nad kõige tõenäolisemalt oma töös edaspidi rakendataks. Tulemustest selgus, et nii eripedagoogid (75,8%) kui ka õpetajad (45,5%) rakendaksid enda töös koostöise õpetamise mudelitest kõige tõenäolisemalt all- ja põhirühma õpetamist. Eripedagoogid (51,5%) märkisid teiseks mudeli, kus üks õpetab ja teine vaatlleb, õpetajad (43,2%) aga õpetamise õpijaamades. Mann-Whitney U-testi tulemused näitasid, et õpetajate ja eripedagoogide eelistustes koostöise õpetamise mudelite rakendamiseks enda töös esineb statistiliselt oluline erinevus mudeli osas, kus üks õpetab ja teine vaatlleb ($U=438$; $p<0,001$). Õpetajad eelistaksid seda mudelit eripedagoogidest vähem.

Pedagoogidel paluti mudeli valikut ka põhjendada. All- ja põhirühmana õpetamise valiku juures tõid põhjendusi välja kolm eripedagoogi ja kaks õpetajat. Kõikide nende põhjendused kajastasid, et seeläbi on võimalik paremini arvestada laste oskuste ja

arengutasemetega. Õpijaamades õpetamise valikut põhjendas neli õpetajat. Õpetajad nägid seda hea lahendusena, kuna seeläbi saab parema ülevaate lastest ja on rohkem võimalusi neile lisaselgitusi jagada. Seda illustreerib järgnev õpetaja põhjendus:

Võimalus lahendada õpiteemat erinevaid lähenemisi ja vahendeid kasutades, pakkuda lastele mitmekesisemaid võimalusi õppimiseks ja viia läbi tegevust jaamas väiksema lastegrupiga.

Mudeli, kus üks õpetab ja teine vaatleb, valikul tõid põhjendusi seitse eripedagoogi.

Eripedagoogid leidsid, et antud mudel annab parema ülevaate lastest ja nende toe vajadustest ning ühtlasi võimaldab demonstreerida tegevuse läbiviimist, andes õpetajale parema ülevaate kasutatud metoodikast. Eripedagoog:

On olemas erinevaid metoodikaid ning minu teada on õpetajad neist teadlikud. Reaalsus on aga see, et isegi lihtsaid õppemänge, mis tunduvad loogilised, ei tunta. Seetõttu on mõnikord lihtsam näidata, kuidas mängu mängitakse, arutada läbi selle eesmärgid ning olla järjepidev.

Küsimustiku lõpus said uuringus osalejad soovi korral lisada muid teemakohaseid tähelepanekuid. Seda võimalust kasutas 15 eripedagoogi ja 8 õpetajat. Mõlema grupi tähelepanekud ühendati ning nendest moodustus viis kategooriat: huvi (koodid: koolitus; huvitav teema), lisaväärtus (koodid: koostöise õpetamise plussid; rakendamine), valmisolek (koodid: valmisoleku puudumine; avatus koostöisele õpetamisele), teadmised (kood: teadmiste puudumine), ressursi puudumine (koodid: personali puudus; aja puudus) (vt lisa 5).

Vastus viiendale uurimisküsimusele on seega, et eripedagoogid on rohkem valmis tegema ise teisele pedagoogile ettepanekut koostöiseks õpetamiseks kui õpetajad. Seejuures tunnevad õpetajad võrreldes eripedagoogide rohkem puudust teadmistest, eripedagoogid aga ühistest väärtustest. Kõige rohkem oli vastanute hulgas neid pedagooge, kes väljendasid valmisolekut rakendada koostöist õpetamist all- ja põhirühmana.

Arutelu

Lasteaias omandab alusharidust järjest rohkem erivajadustega lapsi (Silm *et al.*, 2024), mistõttu on ka pedagoogide töö aina rohkem väljakutseid pakkuv. Õpetaja ja tugispetsialisti tegutsemisel võrdsete partneritena nii õppetegevuse planeerimisel, läbiviimisel kui ka analüüsimisel, on võimalik kujundada põhjalikum arusaam õppijast. Seega võimaldab koostöiselt õpetamine paremini arvestada iga õppija individuaalsete vajadustega, toetamaks ilmnunud raskuste ületamist (Friend & Bursuck, 2012; Richards *et al.*, 2016; McLeskey *et al.*, 2022).

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada lasteaias töötavate rühmaõpetajate ja eripedagoogide kogemused ning arvamused koostöise õpetamise rakendamise kohta rühmades, kuhu on kaasatud erivajadustega laps(ed). Eesmärgi

saavutamiseks püstitati viis uurimisküsimust ning viidi läbi küsitlus. Vastused saadi 44 õpetajalt ja 33 eripedagoogilt. Järgnevalt arutletakse tulemuste üle uurimisküsimuste kaupa.

Esimeseks uurimisküsimuseks oli, millised on õpetajate ja eripedagoogide kogemused koostöise õpetamisega. Küsitlusest selgus, et 67% osalenud eripedagoogidest ja 64% lasteaiaõpetajatest on koostöist õpetamist enda töös juba rakendanud. Erinevalt eripedagoogidest, kes tõid eranditult kõik varasema koostöise õpetamise partnerina välja rühmaõpetaja, mainisid vaid alla poole õpetajatest tugispetsialiste (sh eripedagoog, logopeed, sotsiaalpedagoog) enda õpetamis-partneritena. Peamiseks põhjuseks võib pidada õpetajate ja eripedagoogide ebavõrdset osakaalu lasteaedades - õpetajaid on palju, aga tugispetsialiste tihti vaid üks või kaks. See tähendab, et kõikide lasteaia töötavate õpetajatega koostöiseks õpetamiseks ei jagu ühel tugispetsialistil piisavalt ajalist ressursi. Koostöise õpetamise juures on oluline, et ühiselt planeeritakse, õpetatakse ning hiljem ka analüüsitakse tehtut (Richards *et al.*, 2016), kõigi etappide läbiviimiseks on väljakutseks ühise aja leidmine (Chatzigeorgiadou & Barouta, 2022; Friend & Bursuck, 2012; Pratt *et al.*, 2008). Uuringus selgus tendents, et õpetajad teevad koostöise õpetamise eel- ja järeltööd sagedamini kui eripedagoogid. Koos ja vaheldumisi samas rühmaruumis töötades on õpetajatel omavahel lihtsam tegevusi planeerida või tehtu üle arutleda. Eripedagoog tegeleb päeva jooksul mitmete erinevate rühmade ja lastega, seetõttu vajab rühmaõpetajaga ühise aja leidmine õpetamise planeerimiseks ja analüüsimiseks rohkem läbi mõtlemist.

Kui varasemalt Eestis läbiviidud uuringutes (Karindi & Tamm, 2019; Lellsaar, 2024) on ilmnenud vähene maht ja variatiivsus koos õpetamise kohta alushariduses, siis antud uuringus kajastusid kogemused kõigi kuue Cooki ja Friendi (2010) sõnastatud mudeli rakendamise kohta. Õpetajate hulgas osutus populaarseimaks mudel, kus üks õpetab ja teine assisteerib, eripedagoogid on aga seni enam kogenud mudelit, kus üks õpetab ja teine vaatleb. Nimetatud mudelite populaarsuse taga võib olla ettevalmistamiseks kuluva aja ja materjali vähesus võrreldes teiste mudelitega, mida Kuus-Kupits (2023) on välja toonud näiteks õpijaamades õpetamise takistusena. Ka võib eripedagoogide poolt eelistatud mudel osutada, et koostöise õpetamise hulka kiputi arvestama ka seda, kui tugispetsialist käib rühmades vaatlejana ehk pigem eesmärgiga lapse arengut hinnata. Koostöise õpetamise mõiste väärilt mõistmine ilmnas ka siis, kui partnerite hulka kiputi vastajate poolt arvama õpetajat abistavaid töötajaid.

Teooria osutab, et koostöisel õpetamisel on mitmeid kasutegureid (Bakmanov, 2023; Bešić *et al.*, 2016; Chatzigeorgiadou & Barouta, 2022; Ferrand & Deeg, 2021; Kuus-Kupits 2023). Teise uurimisküsimusega taheti teada saada, millised on õpetajate ja eripedagoogide

sõnul koostöise õpetamise kasutegurid. Õpetajad hindasid suurimaks plussiks õppijate vajadustega, sh erivajadustega lastega, paremini arvestamist. Õpetajate vastuseid võib selgitada ebakindlusega enda teadmiste osas töös erivajadustega lastega, mistõttu oodatakse toetust tugispetsialistidelt (Bešić *et al.*, 2016; Burm, 2022; Toht 2023). Ka on laste arvud rühmades suured, mistõttu üksi õpetades ei ole realistlik iga lapse individuaalsust märgata ja toetada. Eripedagoogide hinnangul on suurimaks plussiks pedagoogi professionaalne areng, st koostöine õpetamine võimaldab nii kolleegilt õppida kui ka teda õpetada. Enim ajendab koostöist õpetamist oma töös rakendama mõlema grupi hinnangul siiski õppijate vajadustega paremini arvestamine.

Küll aga erinesid vastajate hinnangud suurima kasuteguriga mudeli valikul. Varasemalt on selgunud, et õpetajad vajavad kõige rohkem eripedagoogi tuge õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel (Šuman & Vint, 2022), mis võib selgitada ka käesolevas uuringus osalenud õpetajate valikut suurima kasuteguriga mudeli nimetamisel. Enim toodi õpetajate poolt välja meeskonnana õpetamist, mille rakendamine võib aidata neil ennast enesekindlamalt tunda, saades grupi haldamisel ja materjali edastamisel vahetut tuge teiselt pedagoogilt. Seeläbi on võimalik õpetamisel tugineda mõlema poole individuaalsetele tugevustele. Eripedagoogide seas populaarseimaks osutunud valik, all- ja põhirühma õpetamine, ühildub kutsestandardis (tase 7, 2024) välja toodud erialase tegevuse eesmärgiga toetada tuge vajava õppija arengut. Võib eeldada, et all- ja põhirühmana õpet läbi viies lasub eripedagoogil vastutus (tõenäoliselt nõrgema) allrühma töö eest. Sel moel saab eripedagoog kui tugispetsialist erimetoodikaid rakendades efektiivselt toetada grupis teistest erinevaid õppijaid (De Valenzuela *et al.*, 2000, viidatud Adov & Karm, 2024). Mõlema osapoolte valikutest lähtudes võib ettevaatlikult järeldada, et õpetajad väärtustavad kaasamisel ehk rohkem kuuluvustunde tagamist (kõiki lapsi õpetavad ühekorraga kaks pedagoogi koos), eripedagoogid aga jõukohase õppe tagamist (õpetuse diferentseerimine). Kaasava hariduse definitsiooni järgi on oluline tagada mõlemad (Nelis & Pedaste, 2020).

Koostöise õpetamise efektiivsust võivad mõjutada lisaks erinevatele väärtustele ka pedagoogide erinevad ootused (Jortveit & Kovač, 2021). Siinses uurimuses lahknesid osapoolte arvamused erivajadustega laste kaasamisel kõige ebaefektiivsemaks peetava mudeli osas. Õpetajate hinnangul oli selleks mudel “üks õpetab ja teine vaatleb”, eripedagoogid nägid kõige vähem kasulikuna aga meeskonnana õpetamist. See võib viidata õpetajate ja eripedagoogide erinevatele rollidele, kus õpetajad ootavad spetsialistilt kohest sekkumist tuge vajavate lastega toimetuleku toetamiseks, teisalt eripedagoog võib pidada tõenäoliselt oluliseks enne sekkumist saada ülevaade probleemsest olukorrast tervikuna. Ühtlasi

põhjendab eripedagoogide valikut käesolevas uuringus nende poolt väärtustatud väiksemate gruppide loomise võimalus, mida peeti üheks suurimaks koostöise õpetamise rakendamise eeliseks.

Kuigi erinevate mudelite kasutegurite osas jäädi eriarvamustele, kattusid eripedagoogide (75,8%) ja õpetajate (45,5%) arvamused enda töös tõenäoliselt kõige enam kasutust leidva mudeli osas, milleks osutus all- ja põhirühma õpetamine. Valiku põhjendamisel tõid mõlemad osapooled välja tegevuste läbiviimise väiksemates gruppides, kuhu lapsed on jaotud eelkõige oskuste ja vajaduste alusel, mis võimaldab õpet paremini individualiseerida ning diferentseerida (Kivirand *et al.*, 2024; Kõrgesaar, 2024).

Vaatamata kasuteguritele on eelnevates koostöise õpetamise uuringutes (Bešić *et al.*, 2016; Chatzigeorgiadou & Barouta, 2022; Jortveit & Kovač, 2021; Kuus-Kupits, 2023) osutatud mitmetele kitsaskohtadele. Kolmas uurimisküsimus oli, milliseid takistusi näevad õpetajad ja eripedagoogid koostöise õpetamise rakendamisel rühmaruumis. Enamus käesolevas uuringus osalenud eripedagoogid ja õpetajad leidsid, et kõige enam takistavad koostöist õpetamist pedagoogide liiga erinevad arusaamad kvaliteetsest haridusest ja õpetamisest. Erinevused arusaamades võivad olla seotud erialase ettevalmistuse erinevustega õpetajate ja eripedagoogide väljaõppes. Selleks, et õpetajakoolitus annaks õpetajatele valmisoleku mitmekesiste vajadustega õppijate toetamiseks, tuleb arendada õpetajakoolituse õppekavasid. Oluline on seejuures nii õpetajakandidaatide valiku protsess, õppe sisu (sh tava- ja eripedagoogika ühtne õpe), teooria ja praktika vastavus kui ka kvalifitseeritud asjakohaste teadmiste ja oskustega õppejõud (Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur, 2011).

Koostöine õpetamise toimimise juures on olulised mõlema pedagoogi tähelepanekud, juhtkonna toetus, ühine aeg ja ka protsessis pidev arenemine (Chatzigeorgiadou & Barouta, 2022; Friend & Bursuck, 2012; Richards *et al.*, 2016). Neljanda uurimisküsimusega taheti teada saada, kuidas saab koostöise õpetamise rakendamise takistusi õpetajate ja eripedagoogide sõnul ületada. Õpetajad ja eripedagoogid tõid ka siinses uurimuses välja kommunikatsiooni tähtsuse. Leiti, et oluline on erimeelsuste lahendamisel arutleda kolleegiga ning jõuda seeläbi ühiste kokkulepeteni. Ühtlasi on vaja julgeda küsida ja teha ettepanekuid ning selgitustööd. Mõlemad pooled tõid käesolevas uuringus takistuste ületamisel välja juhtkonna poolt antava vabaduse olulisuse koostöise partneri valikul. See viitab, et pedagoogid väärtustavad enda töö juures autonoomiat ja enesetõhusust, soovides ise otsustada, kuidas/kellega koos oma tööd täpselt tehakse. Uuringus osalejad nägid ühe lahendusena ka töökorralduse muudatusi, mille alusel oleks töögraafikutesse sisse arvestatud koostööaeg planeerimiseks ja ühisteks aruteludeks. Kuna ühist aega võib pidada üheks

olulisemaks eduka koostöise õpetamise aluseks, võib eeldada, et töögraafiku muudatused võiksid luua mitmeid uusi koostöise õpetamise võimalusi asutuse pedagoogide vahel.

Viienda uurimisküsimusega uuriti, mille poolest erineb eripedagoogide ja õpetajate valmisolek koostöise õpetamise rakendamiseks. Tulemustest selgus, et $\frac{3}{4}$ eripedagoogidest oli enda sõnul valmis teisele pedagoogile tegema ettepaneku koostöiseks õpetamiseks. Õpetajad olid aga ettevaatlikumad: 43% teeksid ise ettepaneku, aga 25% oleksid valmis seesuguse ettepaneku vastu võtma. Võib oletada, et eripedagoogide suurem valmisolek on seotud nende töö olemuse ja lahendusele orienteeritusega: kõikide abivajajatega tugispetsialist ise tegeleda ei jõua ning õpetajat toetades saab efektiivsemalt probleeme ületada. Pedagoogide vahelist koostöist õpetamist võiks enam populariseerida ka määruse muudatus, mille kohaselt soodustatakse edaspidi lasteaedades tugispetsialisti teenuse osutamist rühmaruumis (Haridus- ja Teadusministeerium, 2025, §5 p 8). Seeläbi on lastele enam tagatud nii jõukohane õpe kui ka sotsiaalne kaasatus.

Lisaks valmisolekule ilmneseid erinevused õpetajate ja eripedagoogide hinnangutes, millest tuntakse enim puudust koostöise õpetamise rakendamisel. Eripedagoogid tundsid enim puudust ühistest väärtustest, õpetajad aga teadmistest. Väärtuste erinevusi õpetajate ja eripedagoogide vahel on olulise näitajana maininud ka Jortveit ja Kovač (2021). Teadmiste vajalikkus tuleb välja koostöisusele omaste tunnuste loetelust (Friend & Bursuck, 2012; Richards *et al.*, 2016), kus viidatakse küll üksteise täiendamisele, kuid vastutuse võtmiseks nii otsuste langetamisel kui ka tulemuste eest on oluline, et mõlemad osapooled mõistaksid käesoleva tulemini viinud otsuse tagamaid. Võib loota, et kui pedagoogide teadlikkus koostöisest õpetamisest suureneb, siis muutuvad õpetajate ja eripedagoogide hoiakud sarnasemaks.

Käesoleva magistritöö väärtus seisneb selles, et varasemalt ei ole Eestis alushariduse kontekstis uuritud koostöise õpetamise rakendamist ega pedagoogide valmisolekut selleks. Samuti koguti uurimistööga põhjendusi õpetajate ja eripedagoogide hinnangutele ja valikutele, mis aitab edaspidi teadlikumalt läheneda pedagoogidele koolitusi pakkudes. Magistritöö andis ka väikese panuse lasteaiaõpetajate ja eripedagoogide teadlikkuse tõstmisesse koostöise õpetamise mõiste ning rakendamise võimaluste kohta.

Uurimistöö piiranguna saab välja tuua, et küsitluse vastused sisaldavad vaid hinnanguid ning seega võib kattuvus tegelikkusega olla mittetäielik. Küsimustik sisaldas lisaks valikvastustega küsimustele vabavastustega küsimusi, mis on vastaja jaoks ressursimahukam, mistõttu jäid mõningad vastused napisõnaliseks või poolikuks, millest kaalukaid järeldusi teha ei saa.

Edaspidi võiks uurida, kuidas ja mil määral võimaldab koostöine õpetamine ennetada raskuste tekkimist, eriti arvestades sügisest 2025. a. rakenduvate toe määrade mudelit, mille alusel üldise toe pakkumine on eelkõige õpetaja töö (Alusharidusseadus, 2024). Samuti püsib üleval küsimus, kui suur on eripedagoogi teenuse paindlikkus kehtima hakkavate õigusaktide valguses ning mil määral on tegevuste läbiviimine rühmaruumis (nt koostöiselt õpetades) individuaalseid tegevusi asendav või täiendav. Magistritöö võiks pakkuda huvi lasteaias töötavatele õpetajatele, tugispetsialistidele, juhtkonna liikmetele ja õpetajakoolituse õppejõududele, andes esmase ülevaate koostöisest õpetamisest ning selle rakendamisest alushariduse kontekstis.

Tänuõnad

Täname enda juhendajat Pille Häidkindi toetuse ning konstruktiivse ja edasiviiva tagasiside eest. Samuti täname piloteerimisel osalenuid, Eesti lasteaedade direktoreid küsimustiku edastamise eest ning lasteaedade õpetajaid ja eripedagooge küsitlusele vastamise eest. Lisaks soovime tänada enda lähedasi, kes toetasid meid kogu magistritöö protsessi vältel.

Autorsuse kinnitus

Magistritöö autorid on võrdselt panustanud töö valmisse. Töö koostamine toimus tihedas koostöös Google Drive keskkonnas, mis võimaldas samaaegselt uuringut kirjutada, üksteise tööd täiendada ning reaajas arutelusid pidada. Kvantitatiivsete andmete ettevalmistamisel, andmetöötlusprogrammi JASP sisestamiseks, jagati autorite vahel gruppide andmed, Anette Marilin vastutas eripedagoogide ja Rachel õpetajate andmete kodeerimise eest. Samuti oli Anette Marilin panus suurem valimi moodustamisel ja pöördumiste edastamisel ning Rachelil kvantitatiivse andmeanalüüsi sooritamisel. Ülejäänud magistritöö osad valmisid tänu pidevale suhtlusele võrdse panusena.

Kinnitame, et oleme koostanud käesoleva lõputöö ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Anette Marilin Villand

/allkirjastatud digitaalselt/

Rachel Smit

/allkirjastatud digitaalselt/

20.05.2025

Kasutatud kirjandus

- Adov, L. & Karm, M. (2024). Eripedagoogi enesehoid ja professionaalne areng. Häidkind, P. & Soodla, P. (toim), *Erivajadustega õppijad Eesti haridussüsteemis: märkamise, hindamine ja õpetamine* (lk 242-276). TÜ Kirjastus.
- Alusharidusseadus (2024). *Riigi Teataja I*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/109012025001>
- Arcidiacono, F., & Baucal, A. (2020). Kaasav haridus ja õpetajakoolitus sotsiaal-kultuurilisest käsitlusest lähtudes. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 8(1), 5-25.
<https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.1.02a>
- Bahr, D. L., Whiting, E. F., & Charlton, C. T. (2024). Enhancing Access to General Education Mathematics Instruction through Special Education Preteaching: Special Education-General Education Teacher Collaboration. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 68(3), 175–182.
<https://doi.org/10.1080/1045988X.2023.2195362>
- Bakmanov, A. (2023). *Koostöise õpetamise rakendamine kui võimalus alustava klassiõpetaja toetamiseks Kindluse kooli I kooliastme näitel*. [Magistritöö, Tallinna Ülikool]. ETERA.
<https://www.etera.ee/s/fc9sTlfSQk>
- Bešić, E., Paleczek, L., Krammer, M., & Gasteiger-Klicpera, B. (2017). Inclusive Practices at the Teacher and Class Level: the Experts' View. *European Journal of Special Needs Education*, 32(3), 329–345. <https://doi.org/10.1080/08856257.2016.1240339>
- Burm, K. (2022). *Lasteaiaõpetajate hoiakud kaasava hariduse suhtes ja selle rakendamiseks vajalik tugi*. [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/82897>
- Chatzigeorgiadou, S., & Barouta, A. (2022). General and special early childhood educators' attitudes towards co-teaching as a means for inclusive practice. *Early Childhood Education Journal*, 50(8), 1407-1416. <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01269-z>
- Check, J., & Schutt, R. (2012). Sampling. *Research Methods in Education*, 91-113. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781544307725>
- Cook, L., & Friend, M. (1993). Educational Leadership for Teacher Collaboration. B. S. Billingsley (koost.), *Program Leadership for Serving Students with Disabilities*, (lk 421-441).
- Cook, L., & Friend, M. (1995). Co-teaching: Guidelines for creating effective practices. *Focus on exceptional children*, 28.
- Cook, L., & Friend, M. (2010). The State of the Art of Collaboration on Behalf of Students with Disabilities. *Journal of Educational Psychological Consultation*, 20(1), 1–8.
<https://doi.org/10.1080/10474410903535398>

- Damore, J. S., & Murray. (2009). Urban Elementary School Teachers' Perspectives Regarding Collaborative Teaching Practices. *Remedial and Special Education* 30(4), 234-244.
<https://journals-sagepub-com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/epdf/10.1177/0741932508321007>
- Dettmer, P., Knackendoffel, A., & Thurston, P. L. (2018). *Collaborating, Consulting and Working in Teams for Students with Special Needs*. (8th ed.). Pearson.
- Eesti Vabariigi haridusseadus (1992). *Riigi Teataja I* 1992, 12, 192.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/115032022004?leiaKehtiv>
- Eesti Vabariigi põhiseadus (1992). *Riigi Teataja*, 26, 349.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002?leiaKehtiv>
- Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur. (2011). *Kaasamist toetav õpetajakoolitus Euroopas – Probleemid ja võimalused*. Taani: Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/te4i-synthesis-report-et.pdf>
- Euroopa Komisjon (2020). *Õppematerjalid kaasava alushariduse ja lapsehoiu (ECEC) kohta. Kvaliteetse hariduse andmine ja lapsehoiu osutamine kõigile väikelastele*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-07/oppematerjalid_kaasava_alushariduse_ja_koolieelse_hoiu_kohta.pdf
- Friend, M., Reising, M., & Cook, L. (1993). Co-Teaching: An Overview of the Past, a Glimpse at the Present, and Considerations for the Future. *Preventing School Failure*, 37(4), 6–10.
- Friend, P. M., & Bursuck, W. D. (2012). *Including Students with Special Needs: A Practical Guide for Classroom Teachers* (6th ed.). Pearson.
- Friend, M. & Cook, L. (2014). *Interactions: Collaboration Skills for School Professionals* (7th ed.). Pearson.
- Guest, G., Namey, E., & Mitchell, M. (2013). *Collecting qualitative data: A Field manual for Applied Research*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781506374680>
- Haridus- ja Teadusministeerium (2025, märts 4). Haridus- ja teadusministri määruste muutmine seoses alusharidusseaduse jõustumisega [Määruse muudatuse eelnõu].
- Jortveit, M., & Kovač, V. B. (2021). Co-teaching that works: special and general educators' perspectives on collaboration. *Teaching Education*, 33(3), 286–300.
<https://doi.org/10.1080/10476210.2021.1895105>
- Karindi, T., & Tamm, R. (2019). *Lasteaiaõpetajate ja eripedagoogi koostöö erivajadustega laste üldoskuste arengu toetamisel*. [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/63283>

- Kivirand, T., Šuman, C., & Nelis, P. (2024). Kaasav hariduskorraldus rühma- või klassiruumi praktikas. Leijen, Ä. (toim), *Kaasav haridus* (lk 87-112). TÜ Kirjastus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja I 2008, 23, 152*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv>
- Koolieelse lasteasutuse seadus (1999). *Riigi teataja I 1999, 27, 387*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018006>
- Kuusk-Kupits, Ü. (2016). *Topelt hariduslike erivajadustega õppijate toetamine pesaõppe meetodi kaudu*. [Magistritöö, Tallinna Ülikool]. ETERA.
<https://www.etera.ee/s/PwX42HEBs0>
- Kutsestandard. Eripedagoog, tase 7* (2024).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11205094>
- Kutsestandard. Õpetaja, tase 6* (2025).
https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11373093?from=viimati_kinnitatud
- Kõrgesaar, J. (2024). Eripedagoogika kui eriala, selle põhimõisted ja areng. Häidkind, P. & Soodla, P. (toim), *Erivajadustega õppijad Eesti haridussüsteemis: märkamine, hindamine ja õpetamine* (lk 78-102). TÜ Kirjastus.
- Kübar, S. & Mändul, K.. (2024). *Kaasava hariduskorralduse rakendamine alushariduses lasteaiatöötajate hinnangul*. [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<https://hdl.handle.net/10062/102049>
- Lea, Ö. (2016). Tugiteenused õpiraskustega õpilastele Põlvamaa üldhariduskoolide näitel. [Magistritöö, Tallinna Ülikool]. ETERA. <https://www.etera.ee/s/PE0aHaN4YJ>
- Leijen, Ä. (2024). Eessõna. Ä. Leijen (Toim), *Kaasav haridus* (lk 13-14.). TÜ Kirjastus.
- Lellsaar, K. (2024). Tugispetsialistide ja õpetajate koostöö kaasava alushariduse tingimustes. [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/95385>
- Malva, L. (2024). Erivajadustega õppijate kaasamine lasteaias ja koolis. Häidkind, P. & Soodla, P. (toim), *Erivajadustega õppijad Eesti haridussüsteemis: märkamine, hindamine ja õpetamine* (lk 138-147). TÜ Kirjastus.
- McLeskey, J., Maheady, L., Billingsley, B. S., Brownell, M. T., & Lewis, T. J. (2022). *High leverage practices for inclusive classrooms*. New York, NY: Routledge.
- Nelis, P., & Pedaste, M. (2020). Kaasava hariduse mudel alushariduse kontekstis: süstemaatiline kirjandusülevaade. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 8(2), 138-163.
<https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.2.06>
- OECD. (2020). *TALIS 2018 Results (Volume II): Teachers and School Leaders as Valued Professionals*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/19cf08df-en>.

- Pratt, S. M., Imbody, S. M., Wolf, L. D., & Patterson, A. L. (2017). Co-planning in Co-teaching: A Practical Solution. *Intervention in School and Clinic*, 52(4), 243-249.
- Põhikooli riiklik õppekava (2010). *Riigi Teataja I 2010*, 6, 22.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13273133>
- Richards, S. B., Lawless Frank, C., Sableski, M., & Arnold, J. M. (2016). *Collaboration Among Professionals, Students, Families, and Communities: Effective Teaming for Student Learning*. Suurbritannia: Taylor & Francis.
- Silm, G., Lepp, L., Kivirand, T., Leijen, Ä., Pedaste, M., Nelis, P., Rikanson, L., Sild, A., & Kutti, A. (2024). *Kaasava hariduskorralduse tõhusus üldhariduses 2023. Uuringu lõppraport*. Tartu Ülikool. Haridusteaduste Instituut.
https://hm.ee/sites/default/files/documents/2024-09/Kaasava%20hariduskorralduse%20t%C3%B5husu%20%C3%BCldhariduses%202023%20L%C3%95PPRAPORT_0.pdf
- Slabina, P. (2017, 19. mai). Koostöine õpetamine - ajavõit ja paremad tulemused. *Õpetajate Leht*. <https://opleht.ee/2017/05/koostoine-opetamine-ajavoit-ja-paremad-tulemused/>
- Sukamägi, E. (2019). *Klassiõpetajate enesetõhusus, koostöö kolleegidega ja nendevahelised seosed Tartu linna ja maakonna klassiõpetajate näitel*. [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/65012>
- Sõukand, E. (2017). Eripedagoogi kui tugispetsialisti tööosad ja dokumentatsioon tavalasteaias. *Eripedagoogika nr 53*, 8-15
<https://dea.digar.ee/article/JVeripedag/2017/10/0/4.253>
- Šuman, C., & Vint, K. (2021). *Kaasav ja kvaliteetne haridus lasteaiarühmas: Eripedagoogiline tugi õpetajatele*. [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/73338>
- Tugispetsialistide teenuse kirjeldus ja teenuse rakendamise kord (2018). *Riigi Teataja*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/127022018010>
- Toht, A. (2023). *Kaasava hariduse rakendamine ja lasteaiasõpetajate tegevused kõikide laste kaasamisel tavarühmas ühe lasteaias näitel*. [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/914>

Lisad

Lisa 1. Õpetajate küsimustik

ÜLDANDMED

1. Tööstaaž õpetajana alushariduses (*täisaastates*)*

2. Milline on Teie ettevalmistus lasteaiaõpetajana töötamiseks? (*vali üks või mitu*)*

Lasteasutuse õpetaja kvalifikatsiooninõuded on kõrgharidus, pedagoogilised kompetentsid ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja selle alusel kehtestatud nõuetele.

Lasteasutuse erirühma ja sobitusrühma õpetaja kvalifikatsiooninõuded on kõrgharidus, eripedagoogilised ja pedagoogilised kompetentsid ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja selle alusel kehtestatud nõuetele.

- Kvalifikatsiooninõuded on täidetud
- Kvalifikatsiooninõuded on täidetud osaliselt: haridus on omandamisel
- Kvalifikatsiooninõuded on täidetud osaliselt: pedagoogilised kompetentsid on omandamisel
- Kvalifikatsiooninõuded on täidetud osaliselt: eesti keele oskus on omandamisel

3. Millises rühmas te 2024/2025. õa töötate?*

- Sõimerühm
- Aiarühm
- Liitrühm
- Sobitusrühm
- Erirühm

4. Laste koguarv rühmas 2024/25. õa.*

5. Mitu erivajadustega last on rühmas Teie hinnangul 2024/25. õa? *

Erivajadustega laps on laps, kelle võimetest, terviseseisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas.

- Rühmas on 1 erivajadustega laps
- Rühmas on 2 erivajadustega last

- Rühmas on 3 või enam erivajadustega last

6. Millised tugispetsialistid tegelevad Teie rühma lastega 2024/25. õa? (valige üks või mitu)*

- Eripedagoog
- Logopeed
- Tugispetsialist ei tegele
- Muu:

KOGEMUSED KOOSTÖISE ÕPETAMISEGA

Koostöine õpetamine tähendab, et samas ruumis samal ajal õpetab lapsi kaks või rohkem lähedase kvalifikatsiooniga pedagoogi. Pange tähele, et siin ei ole mõeldud koostööd õpetajat abistava töötajaga.

1. Kas te olete enda töös rakendanud koostöist õpetamist?*

- Jah
- Ei

2. Kellega koos olete Teie koostöiselt õpetanud? (valige üks või mitu)*

- Teine rühmaõpetaja
- Õpetaja assistent
- Muusikaõpetaja
- Liikumisõpetaja
- Logopeed
- Eripedagoog
- Muu:

3. Millist koostöise õpetamise mudelit olete rakendanud? (märkige kõik, mida olete kasutanud)*

- Üks õpetab ja teine vaatleb
- Üks õpetab ja teine assisteerib
- Õpetamine õpijaamades
- Paralleelne õpetamine
- Allrühma ja põhirühma õpetamine
- Õpetamine meeskonnana

4. Kas olete koostöist õpetamist koos teise pedagoogiga planeerinud: arutanud eesmärkide üle, jaganud ülesandeid, valinud vahendeid vmt?*

- Ei
- Enamasti
- Alati

5. Kas olete koostöist õpetamist koos teise pedagoogiga pärast tegevust analüüsinud: mis õnnestus, mida peaks teisiti tegema jmt?*

- Ei
- Enamasti
- Alati

KOOSTÖISE ÕPETAMISE PLUSSID

1. Mil määral nõustute järgmiste väidetega (*1 - ei nõustu üldse kuni 5 - nõustun täielikult*):*

Koostöine õpetamine toetab pedagoogi professionaalset arengut: võimaldab kolleegilt õppida ja teda õpetada.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine võimaldab paremini arvestada õppijate vajadustega, sh erivajadustega lastega.

1 2 3 4 5

Läbi koostöise õpetamise tekib põhjalikum arusaam laste vajadustest.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine muudab õpetamise efektiivsemaks: laste õppeülesannete sooritus paraneb.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine vähendab pedagoogi töökoormust.

1 2 3 4 5

Koostöiselt õpetades on võimalus jagada vastutust teise pedagoogiga.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine ergutab pedagoogi kasutama uusi õpetamise viise ja materjale.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine tekitab usaldust teise pedagoogi suhtes.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine suurendab laste õpimotivatsiooni.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine aitab ületada õpetamisel tekkivaid probleeme.

1 2 3 4 5

2. Milline ülaltoodud väidetest ajendaks/on ajendanud Teid koostöist õpetamist rakendama kõige enam? Miks? (*väide + põhjendus*)*

3. Millise koostöise õpetamise mudel on Teie hinnangul suurima kasuteguriga, kui on tegemist erivajadustega laste kaasamisega tavarühma?*

- Üks õpetab ja teine vaatleb
- Üks õpetab ja teine assisteerib
- Õpetamine õpijaamades
- Paralleelne õpetamine
- Allrühma ja põhirühma õpetamine
- Õpetamine meeskonnana

KOOSTÖISE ÕPETAMISE TAKISTUSED

1. Millised järgnevatest teguritest on Teie hinnangul koostöist õpetamist takistavad? (*valige üks kuni kolm olulisemat*)*

- 1. Pedagoogide liiga erinevad arusaamad kvaliteetsest haridusest/õpetamisest
- 2. Teadmiste puudumine koostöise õpetamise kohta
- 3. Pedagoogide tööülesanded on erinevad
- 4. Juhtkonna vähene toetus koostöisele õpetamisele
- 5. Füüsiline keskkond (ruum, vahendid) ei soodusta koostöist õpetamist
- 6. Asutuse töökorraldus, koormusarvestus ei soodusta koostöist õpetamist
- 7. Ei ole aega ühiseks planeerimiseks ja/või analüüsiks
- 8. Koostöist õpetamist ei väärtustata kolleegide poolt
- 9. Koostöist õpetamist ei väärtustata lapsevanemate poolt

Milliseid lahendusi näete enda poolt märgitud takistava(te) teguri(te) ületamiseks? (*väite number + lahendus*)

2. Millise koostöise õpetamise mudeli kasutamine on Teie hinnangul kõige enam takistatud, kui on tegemist erivajadustega laste kaasamisega tavarühma?*

- Üks õpetab ja teine vaatleb
- Üks õpetab ja teine assisteerib
- Õpetamine õpijaamades
- Paralleelne õpetamine
- Allrühma ja põhirühma õpetamine
- Õpetamine meeskonnana

3. Millisel etapil Teie hinnangul takistused enim esile kerkivad?*

- Koostöise õpetamise planeerimine
- Koostöise õpetamise läbiviimine
- Koostöise õpetamise analüüsimine

VALMISOLEK KOOSTÖISEKS ÕPETAMISEKS SÜGISEL 2025

1. Milline on Teie valmisolek koostöise õpetamise rakendamiseks? *

- Ei soovi rakendada
- Õpetan koostöiselt juhul, kui juhtkond koostöist õpetamist propageerib
- Kui teine pedagoog pakub välja, siis võin temaga koostöiselt õpetada
- Olen valmis teisele pedagoogile tegema ettepaneku koostöiseks õpetamiseks
- Muu:

2. Millest tunnete puudust seoses koostöise õpetamisega? *(valige üks või mitu)**

- Teadmised
- Kogemused
- Ühised väärtused
- Juhtkonna toetus
- Muu:

3. Milliseid mudeleid rakendaksite kõige tõenäolisemalt enda töös? *(valige üks või mitu)**

- Üks õpetab ja teine vaatleb
- Üks õpetab ja teine assisteerib
- Õpetamine õpijaamades
- Paralleelne õpetamine
- Allrühma ja põhirühma õpetamine
- Õpetamine meeskonnana

Põhjendage lühidalt enda valikuid. *

Kas soovite veel midagi koostöise õpetamisega seoses lisada?

Lisa 2. Eripedagoogide küsimustik

ÜLDANDMED

1. Tööstaaž eripedagoogina alushariduses (*täisaastates*)*

2. Eripedagoogi kvalifikatsiooninõuetele vastavus (*valige üks või mitu*)*

Lasteasutuse eripedagoogi kvalifikatsiooninõuded on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või eripedagoogi kutse ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja selle alusel kehtestatud nõuetele

- Kvalifikatsiooninõuded on täidetud
- Kvalifikatsiooninõuded on täidetud osaliselt: eripedagoogiline haridus või kutse on omandamisel
- Kvalifikatsiooninõuded on täidetud osaliselt: eesti keele oskus on omandamisel

3. Milliste rühmade lastega Te 2024/25. õa töötate?*

- Sõimerühm
- Aiarühm
- Liitrühm
- Sobitusrühm
- Erirühm

KOGEMUSED KOOSTÖISE ÕPETAMISEGA

Koostöine õpetamine tähendab, et samas ruumis samal ajal õpetab lapsi kaks või rohkem lähedase kvalifikatsiooniga pedagoogi. Pange tähele, et siin ei ole mõeldud koostööd õpetajat abistava töötajaga.

1. Kas te olete enda töös rakendanud koostöist õpetamist?*

- Jah
- Ei

2. Kellega koos olete Teie koostöiselt õpetanud? (*valige üks või mitu*)*

- Rühmaõpetaja
- Muusikaõpetaja
- Liikumisõpetaja
- Logopeed
- Eripedagoog
- Muu:

3. Millist koostõise õpetamise mudelit olete rakendanud? (*märkige kõik, mida olete kasutanud*)*

- Üks õpetab ja teine vaatleb
- Üks õpetab ja teine assisteerib
- Õpetamine õpijaamades
- Paralleelne õpetamine
- Allrühma ja põhirühma õpetamine
- Õpetamine meeskonnana

4. Kas olete koostõist õpetamist koos teise pedagoogiga pärast tegevust analüüsinud: mis õnnestus, mida peaks teisiti tegema jmt?*

- Ei
- Enamasti
- Alati

KOOSTÕISE ÕPETAMISE PLUSSID

1. Mil määral nõustute järgmiste väidetega (*1 - ei nõustu üldse kuni 5 - nõustun täielikult*):*

Koostõine õpetamine toetab pedagoogi professionaalset arengut: võimaldab kolleegilt õppida ja teda õpetada.

1 2 3 4 5

Koostõine õpetamine võimaldab paremini arvestada õppijate vajadustega, sh erivajadustega lastega.

1 2 3 4 5

Läbi koostõise õpetamise tekib põhjalikum arusaam laste vajadustest.

1 2 3 4 5

Koostõine õpetamine muudab õpetamise efektiivsemaks: laste õppeülesannete sooritus paraneb.

1 2 3 4 5

Koostõine õpetamine vähendab pedagoogi töökoormust.

1 2 3 4 5

Koostõiselt õpetades on võimalus jagada vastutust teise pedagoogiga.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine ergutab pedagoogi kasutama uusi õpetamise viise ja materjale.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine tekitab usaldust teise pedagoogi suhtes.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine suurendab laste õpimotivatsiooni.

1 2 3 4 5

Koostöine õpetamine aitab ületada õpetamisel tekkivaid probleeme.

1 2 3 4 5

2. Milline ülaltoodud väidetest ajendaks/on ajendanud Teid koostöist õpetamist rakendama kõige enam? Miks? (*väide + põhjendus*)*

3. Millise koostöise õpetamise mudel on Teie hinnangul suurima kasuteguriga, kui on tegemist erivajadustega laste kaasamisega tavarühma?*

- Üks õpetab ja teine vaatleb
- Üks õpetab ja teine assisteerib
- Õpetamine õpijaamades
- Paralleelne õpetamine
- Allrühma ja põhirühma õpetamine
- Õpetamine meeskonnana

KOOSTÖISE ÕPETAMISE TAKISTUSED

1. Millised järgnevatest teguritest on Teie hinnangul koostöist õpetamist takistavad? (*valige üks kuni kolm olulisemat*)*

- 1. Pedagoogide liiga erinevad arusaamad kvaliteetsest haridusest/õpetamisest
- 2. Teadmiste puudumine koostöise õpetamise kohta
- 3. Pedagoogide tööülesanded on erinevad
- 4. Juhtkonna vähene toetus koostöisele õpetamisele
- 5. Füüsiline keskkond (ruum, vahendid) ei soodusta koostöist õpetamist
- 6. Asutuse töökorraldus, koormusarvestus ei soodusta koostöist õpetamist
- 7. Ei ole aega ühiseks planeerimiseks ja/või analüüsiks
- 8. Koostöist õpetamist ei väärtustata kolleegide poolt
- 9. Koostöist õpetamist ei väärtustata lapsevanemate poolt

Milliseid lahendusi näete enda poolt märgitud takistava(te) teguri(te) ületamiseks? (*väite number + lahendus*)

2. Millise koostöise õpetamise mudeli kasutamine on Teie hinnangul kõige enam takistatud, kui on tegemist erivajadustega laste kaasamisega tavarühma?*

- Üks õpetab ja teine vaatleb
- Üks õpetab ja teine assisteerib
- Õpetamine õpijaamades
- Paralleelne õpetamine
- Allrühma ja põhirühma õpetamine
- Õpetamine meeskonnana

3. Millisel etapil Teie hinnangul takistused enim esile kerkivad?*

- Koostöise õpetamise planeerimine
- Koostöise õpetamise läbiviimine
- Koostöise õpetamise analüüsimine

VALMISOLEK KOOSTÖISEKS ÕPETAMISEKS SÜGISEL 2025

1. Milline on Teie valmisolek koostöise õpetamise rakendamiseks? *

- Ei soovi rakendada
- Õpetan koostöiselt juhul, kui juhtkond koostöist õpetamist propageerib
- Kui teine pedagoog pakub välja, siis võin temaga koostöiselt õpetada
- Olen valmis teisele pedagoogile tegema ettepaneku koostöiseks õpetamiseks
- Muu:

2. Millest tunnete puudust seoses koostöise õpetamisega? (*valige üks või mitu*)*

- Teadmised
- Kogemused
- Ühised väärtused
- Juhtkonna toetus
- Muu:

3. Milliseid mudeleid rakendaksite kõige tõenäolisemalt enda töös? (*valige üks või mitu*)*

- Üks õpetab ja teine vaatleb
- Üks õpetab ja teine assisteerib
- Õpetamine õpijaamades
- Paralleelne õpetamine

- Allrühma ja põhirühma õpetamine
- Õpetamine meeskonnana

Põhjendage lühidalt enda valikuid. *

Kas soovite veel midagi koostöise õpetamisega seoses lisada?

Lisa 3. Pöördumine vastajate leidmiseks

Lugupeetud lasteaia direktor

Oleme Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia magistriõppekava üliõpilased Rachel Smit ja Anette Marilin Villand. Pöördume Teie poole seoses oma magistritööga, mille teemaks on “Lasteaia eripedagoogide ja õpetajate koostöine õpetamine rühmas, kuhu on kaasatud erivajadustega laps(ed)”.

Õpetajate ja eripedagoogide koostöö on oluline erivajadustega laste kaasamise seisukohalt ning järjest suureneva erivajadustega laste osakaalu tõttu alushariduses tuleb leida uusi mooduseid nende laste efektiivseks kaasamiseks. Üheks võimaluseks võiks olla koostöine õpetamine (kaks pedagoogi õpetavad gruppi koos). Magistritöö eesmärk on välja selgitada lasteaias töötavate õpetajate ja eripedagoogide kogemused ning arvamused koostöise õpetamise rakendamise kohta rühmades, kuhu on kaasatud erivajadustega laps(ed) ning võrrelda sihtgruppides saadud tulemusi.

Pöördume Teie poole palvega, **et edastaksite küsimustiku esimesel võimalusel lasteaias töötava(te)le eripedagoogi(de)le ja õpetajatele, kelle rühmas õpib vähemalt üks erivajadustega laps.** Erivajadusega lapse all mõtleme last, kes eristub eakaaslasest sel määral, et temale on vaja õpetamist igapäevaselt kohandada.

Vastuseid ootame **hiljemalt 29. aprilliks 2025.**

Küsimustik: <https://forms.gle/ekz97Ft8we4kAEza7>

Täiendavate küsimuste tekkides vastame neile hea meelega!

Kontakt: rachel.smit@ut.ee

Oleme tänulikud Teie panuse eest

Rachel Smit ja Anette Marilin Villand

eripedagoogika magistrandid

Juhendaja: Pille Häidkind, eripedagoogika lektor, Tartu Ülikool, pille.haidkind@ut.ee

Lisa 4. Lahendused takistavate tegurite ületamiseks

Milliseid lahendusi näete takistavate tegurite ületamiseks?		
Kategooria	Kood	Näited tähenduslikest üksustest
Kommunikatsioon	Rääkimine	<p>Õ: Rääkimine.</p> <p>Õ: Hea kommunikatsioon aitab lahendada probleeme ja erimeelsusi.</p> <p>Õ: Omavahel rääkides.</p> <p>Õ: Juhtkonnale ettepaneku tegemine, mis võimaldaks pakkuda sobivat füüsilist keskkonda lastele</p> <p>Õ: Rääkimine</p> <p>E: Paluda vajaminevaid vahendeid juhtkonnalt</p>
	Arutlemise vajadus	<p>Õ: Kõigepealt ühtne arusaam abivajava lapse abivajaduse ulatusest.</p> <p>Õ: Meeskond peab olema ühtne ja töötama koos ühise eesmärgi nimel. Tuleks arutleda ja paika panna, millised on eesmärgid ja kuidas neid saavutada.</p> <p>E: Omavaheline igakülgne arutelu</p> <p>E: Arutelud kolleegidega hariduse kvaliteedi näitajate üle.</p> <p>E: Ühise arusaama loomine.</p>
	Kokkulepete sõlmimine	<p>Õ: Kokkulepped sõlmida, sest kõige olulisem on lapse areng ja heaolu</p> <p>Õ: Kuidagi kokkuleppele jõuda kas ajurünnaku vms meetodi kaudu.</p>
	Tagasisidestamine	<p>E: Konstruktiiivse tagasiside jagamine läbiviidud õppetegevuste kohta (realistlikud eesmärgid, jõukohasus).</p> <p>E: Kolleegi tugevuste märkamine, tunnustamine.</p>
	Selgitamine	<p>E: Vanematele tuleb jätkuvalt ja järjepidevalt selgitada, et lapse toetamine ei ole vaid individuaaltegevus kabinetis (nad seda ikka soovivad ja kui lapselt uurivad ja saavad sealt "täna ei käinud X-iga kabinetis mängimas" vastuse, siis on pisut rahulolematud).</p>
Professionaalne enesetäiendamine	Koolitused	<p>Õ: Tuleb pidevalt ennast kurssi viia uuemate õpetamis stiilidega ja kaasas käia ajaga.</p> <p>E: Pedagoogide temaatiline koolitamine</p> <p>E: Täiendkoolituse läbimine (õpetaja).</p> <p>E: Täiendkoolitused</p> <p>Õ: Koolitada ennast selles vallas.</p> <p>Õ: Viin end kurssi koostöise õpetamise alal (koolitusel osalemine, kirjanduse uurimine).</p> <p>Õ: Enesetäiendamine</p> <p>Õ: Viia end kurssi õigete meetodite kohta.</p> <p>Õ: Teadmiste täiendamine koostöise õpetamise kohta</p> <p>Õ: Peaks mingi koolituse saama sel teemal.</p>

		<p>Õ: Koostõise õpetamise koolitus õpetajatele. Õ: Õpetajate seas teadlikkuse tõstmine läbi sisekoolituse. Õ: Täiendkoolitus. Õ: Näen vajadust, et koolitada õpetajaid sellel teemal Õ: Koolitus. Õ: Koolitused. E: Pedagooge on võimalik eelnevalt selles osas koolitada. E: Koolitused (...) koostõise õpetamise teemal. E: Läbida vastav koolitus. E: On vaja koolitusi E: Peab olema toetatud koolitustega. E: Koolitused. E: Sageli ei tea ka kogunud õpetajad, kuidas erivajadustega lastega töötada, ning erivajaduste mõistmine valmistab neile raskusi. Seetõttu tasub neile õpetajatele korraldada rohkelt koolitusi.</p>
	Praktika	<p>E: Praktikate jagamine, koostõise õpetamise vaatlemine, praktiseerimine E: Eestvedava meeskonna moodustamine ühes allasutuses (nõ piloodina)</p>
	Teadlikkuse tõstmine	<p>Õ: Rohkem propageerida koostõise õpetamise mudeleid. Õ: Personali teadlikkuse tõstmine koostõise õpetamise viisidest ning nende kasuteguritest. Õ: Rääkimine Õ: Arutamine, põhjendamine, kogemuste jagamine Õ: Peaks tekkima teadmine, et erirühmad või ka lasteaiarühmad, kus on erivajadustega lapsed vajavad igapäevaselt rohkem kvalifitseeritud personali. E: Teavitustöö nt eripedagoogi poolt, kes on sellisest viisist teadlik E: Informeerimine, katsetamine. E: Kogemuste ja teadmiste jagamine kolleegide vahel, kes seda juba kasutavad või sellest teavad, rühma külastamine, kus kasutatakse koostõist õpetamist. E: Teadlikkuse laiendamine E: Ikka teadmiste kasv ja praktika Õ: Enda seisukohtade selgitamine ja koostõise õpetamise kasulikkuse lahti seletamine juhtkonnale Õ: Juhtkonna teadlikkuse tõstmine ja hoiakute muutmine. Õ: Koostõise õpetamise positiivseid kogemusi ning tulemusi rohkem jagada. Kui juhtkond näeb, et see toob realselt kasu, näiteks laste arengus või õpetajate rahulolus, on lihtsam tuge saada. Hea oleks ka kaasata juhtkonda juba koostõõ planeerimise alguses. Õ: Juhtkonna vaated ja seisukohad koostõise õpetamise puhul. Nad võiksid ükskord asjale otsa vaadata.</p>

		<p>Õ: Selgitused, teavitus, praktika nägemise võimalus.</p> <p>E: Informeerimine, katsetamine.</p> <p>E: Kolleegidele oma töö ja tegevuse tutvustamine.</p> <p>E: Aitab teadlikkuse tõstmine ja praktilised näited, mõne lasteaia või rühma külastamine ja tegevuste vaatlemine (kus antud meetodit rakendatakse).</p>
Juhtkonna toetus	Koostöö juhtkonnaga	<p>Õ: Koostöö juhtkonnaga, meeskonnaga.</p> <p>Õ: Vaadata üle töökorraldus, koostöö juhtkonnaga.</p> <p>Õ: Ülemus arvestab planeerimis- ja koostööajaga töötaja arvestamisel.</p> <p>Õ: Kindel nädalarütm, mis on juhtkonna poolt toetatud</p> <p>E: Abi asutuse juhatuse poolt (ajajressurss kohtumiseks).</p> <p>E: Rääkida juhtkonnaga sellest? Ehk aitaks siinkohal väga kindel struktuur ja kokkulepped.</p>
	Vabadus juhtkonna poolt	<p>Õ: VALIKUvabadus ülemuse poolt mõistlikkuse piirides</p> <p>E: Ei tohiks olla nii, et näiteks juhtkond määrab, kes koostöist õpetamist koos rakendavad.</p>
	Ametijuhendi täiendamine	<p>E: Koostöise õpetamise meetodika lisamine/kirjutamine ametijuhendisse.</p>
Ühtsed arusaamad	Meeskonnana tegutsemine	<p>Õ: Meeskond peab olema ühtne ja töötama koos ühise eesmärgi nimel.</p> <p>Õ: Saavutada on vaja ikka ühtne koostöö, siis on tulemused silmnähtavad.</p> <p>E: Meeskonnatöö parandamine</p> <p>E: (...) kovisioonigrupid koostöise õpetamise teemal</p>
	Hoiakud ja väärtushinnangud	<p>Õ: Personali arusaamade ühtlustamine läbi sarnaste väärtushinnangute juurutamise.</p> <p>Õ: Lasteaia ühiste hoiakute ja väärtuste kehtestamine.</p> <p>Õ: Vajalik koos leida sarnased põhimõtted, mille alusel edasi liikuda</p> <p>Õ: Peab olema väga üks mõtteviis kogu meeskonnal</p> <p>E: Koostöist õpetamist saavad rakendada need, kes üksteisega sobivad ja kelle arusaamad õpetamisest ühtivad</p> <p>Õ: Leida koostööks kolleegid, kellega töö sujub.</p> <p>Õ: Leida asutus, kus on kaasaegsed ja koostöised kolleegid.</p>
Töökorralduse muutmine	Töögraafikute ülevaatamine	<p>Õ: Siis peaks töögraafiku üle vaatama.</p> <p>Õ: Graafikute muutmine koostöös juhtkonnaga</p> <p>Õ: Töögraafikut muuta, et kattuvat tööaega oleks.</p> <p>Õ: Leida aega, paludes teisi töökaaslasi, juhtkonda</p> <p>E: Ettenähtud koostööaeg planeerimiseks töötaja</p>

		<p>sees</p> <p>Õ: Töökorralduse muutmine laste vajadusi ja heaolu silmas pidades.</p> <p>Õ: Leida aega, paludes teisi töökaaslast, juhtkonda.</p> <p>Õ: Majasiseselt tööajad üle vaadata, et võimaldataks õpetajatele ühist tööaega, õppetöö planeerimiseks ja analüüsiks. See eeldaks, et lapsed oleksid valvatud kellegi teise poolt</p> <p>Õ: Aega ühiseks planeerimiseks.</p> <p>E: Pedagoogid lepivad kokku kindla aja, mis kehtib iga päev, siis ei teki olukorda, kus ühist aega ei leita.</p> <p>E: Planeerida/märkida pikemaajaliselt ette konkreetsed kohtumised.</p> <p>E: Töökorralduse muudatuste sisseviimine, et jääks aega planeerimiseks ja analüüsiks.</p> <p>E: Plaani koostamine ja ülesannete jagamine</p> <p>E: Tuleb leida see aeg nt lõunaajal.</p> <p>E: Ettenähtud koostööaeg planeerimiseks tööaja sees.</p>
	Koostöös juhtkonnaga	<p>E: Oleks vaja hinnata juhtidega koos olukorda ning leida sobiv lahendus.</p> <p>E: Õpetajate kindlakäelisem "suunamine" asutuse juhi poolt - õpetajatel peab olema nõ ühine aruteluaeg igapäevaselt (sh koostöö spetsialisti(de)ga)</p> <p>Õ: Juhtkonna toetus</p>
	Personali vajadus	<p>Õ: Rakendada rühmas vähemalt õpetaja + assistendi süsteem, mille korral on õppetegevuse ajal rühmas 3 täiskasvanut, kes lastega tegelevad.</p> <p>E: Rohkem spetsialiste.</p>
Füüsiline keskkond	Ruumide planeering	<p>Õ: Ühe suure rühmaruumi asemel ehitada lasteaedadesse kaks-kolm väikest osaliselt eraldatud ruumi või vähendada laste arvu ühe rühmaruumiga lasteaedades.</p> <p>Õ: Ruumi peaks rohkem olema.</p> <p>E: Rühmaruum on lärmakas ning infoga üle küllatud, nõndaks on seal raske teha nt õpigruppe. Kabinetid on väikesed, sinna suuremat gruppi ei too</p>
	Teiste ruumide kasutus	<p>Õ: Rume saab ehk sättida sobivamaks, õppida õues, saalis vms.</p> <p>E: Kasutada nt saali lisaks rühmaruumile.</p>

Lisa 5. Lisatähelepanekud seoses koostöise õpetamisega

Kas soovite veel midagi lisada?		
Kategooria	Kood	Näited tähenduslikest üksustest
Huvi	Koolitus	Õ: Teema on põnev ja oluline ning panin ennast juba sügisesele koolitusele kirja, et teemast rohkem aimu saada.
	Huvitav teema	E: Tundub huvitav teema. E: Hea teema. E: Huvitav teema.
Lisaväärtus	Koostöise õpetamise plussid	Õ: Koostöine õpetamine on minu arvates üks parimaid viise, kuidas pakkuda lastele personaalset ja toetavat õpikogemust. Kuigi alguses võib see tunduda keeruline, siis lõpuks toob see palju kasu nii õpetajale kui lastele. (...) E: Leian, et koostöine õpetamine on lisaväärtus harjumuspärase kõrval (...) E: Koostöine õpetamine peab olema "must-have", õpetaja peab võimaldama sellega harjumist ning seeläbi taipamist, et koormus väheneb, heaolu ja tööõõm kasvab.
	Rakendamine	Õ: Minul sobib koostöine õpetamine pigem õpetaja abiga kui teise rühma õpetajaga ja samuti liikumise ja muusika tundides, kus assisteerin ise õpetajaid ja olen saanud tagasisidet, et neile sobib Õ: Meie rühma töötab kahe õpetaja süsteemil. Ühel päeval nädalas töötavad kaks õpetajat hommikul koos, siis oleme rakendanud süsteemi: üks õpetab ja teine assisteerib.
Valmisolek	Valmisoleku puudumine	Õ: Mulle näib, et koostöine õpetamine on kõige sagedamalt raskendatud niiöelda vanakooli õpetajatega. Neil on väga erinevad väärtused ning arusaamad. Minu majas on näiteks raske see, et vanakooli õpetajate meelest, peab õpetaja ise hakkama saama, koostöö justkui näitab nõrkust. Õ: Kahjuks ei ole koostöisest õpetamisest tugispetsialistid huvitatud, kuigi olen teinud selleks ettepaneku. Nemad tahavad oma kabinetis lapsega individuaalselt tööd teha.
	Avatus koostöisele õpetamisele	E: Enamasti on meie maja õpetajad ja tugispetsialistid avatud koostöisele õpetamisele.
Teadmised	Teadmiste puudumine	Õ: Palun valgustage ka juhte, mis on eripedagoogide töö kohustused, kvalifikatsiooninõuded, roll erivajadustega laste arengu süsteemsel, järjepideval toetamisel. E: Minu arvates õpetajatel on vähe kogemusi sellel teemal, omavahel nad teevad koostööd palju, kuid spetsialistide kaasamine on nende jaoks midagi uus ja mitte tavapärane.

		<p>E: Sellest ei teata. Pigem tehakse koostööd assistendi või õp.abiga</p> <p>E: Jah! Vahel on väga raske rühmaõpetajale selgitada, miks üks või teine mudel ei tööta ja miks peaks proovima teisi lahendusi.</p> <p>E: Ma usun, et paljudes kohtades tehakse seda teadvustamata, et see on ka mõni "koostöise õpetamise" vormidest</p>
Ressursi puudumine	Personali puudus	<p>Õ: Väga vajalik teema, kuid sageli jääb see spetsialistide puudumise taha, rühmad on ka pigem liiga suured, sest suuremat tuge vajavaid lapsi on igal aastal aina rohkem.</p> <p>E: Hea oleks vahelduvalt kasutada erinevaid õpetamise meetodeid, kuid takistuseks on personali puudus.</p> <p>E: Tohutult ressursikulukas (tööjõu osas), kuid kindlasti vajalik ja tõhus õpetamise vorm.</p>
	Aja puudus	<p>E: Ettevalmistus eripedagoogide koostööks vajab põhjalikust ja ajaressurssi, mis puudub või mida on raske leida praegustes tingimustes.</p> <p>E: Üldtoega ja tõhustatud toega rühmades läbikukkunud projekt. Pole sellist ajalimiiti, et planeerida, eesmärged seada. Praegu nõustan õpetajaid nende töös igapäevaselt ja nad on olnud ka töövarjuks minu tööle.</p> <p>E: (...) Tugispetsialistil on oluline oma metoodiline lähenemine rühmakonteksti viia, kuid samas peab jääma piisavalt ajaressurssi ka individuaalseteks tegevusteks.</p>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Anette Marilin Villand ja Rachel Smit

1. Anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose „Lasteaia eripedagoogide ja õpetajate koostöine õpetamine rühmas, kuhu on kaasatud erivajadustega laps(ed)”, mille juhendaja on Pille Häidkind, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Anette Marilin Villand, Rachel Smit

20.05.2025